

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1877. Andra Kammaren. N:o 62.

Tisdagen den 15 Maj.

Kl. 7 e. m.

§ 1.

Fortsattes den i förmiddagens sammanträde började öfverläggningen i anledning af Stats-Utskottets hemställan uti *afdelningen Litt. A* af dess utlåtande N:o 82, rörande Kongl. Maj:ts nadiga proposition angående förvaltningen af kronans domäner, jemte i ämnet inom Riksdagen väckta motioner.

*Angående
förvaltningen
af kronans
domäner.
(Forts.)*

Ordet lemnades, enligt förut skedd anteckning, till

Herr Sven Nilsson i Efveröd: Utskottet har, såsom man kunnat vänta, fått uppbära skarpa anmärkningar för det betänkande, som här föreligger till behandling. Jag hade visserligen väntat dylika anmärkningar från *ett* håll, men deremot icke från ett annat. Att komiterades ärade ordförande, en bland dem, som först behandlat denna fråga, skulle framkomma med anmärkningar mot förenämnda, af Utskottet framlagda förslag, hade jag för min del på förhand väntat, och jag undrar icke mycket deröfver, då det hufvudsakliga af det arbete, som komiterade åstadkommit, blifvit, om icke helt och hållet, så åtminstone till stor del tillintetgjordt; men att Utskottet skulle från ett annat håll få uppbära så skarpa anmärkningar, det hade jag, som sagdt, icke för min del väntat, helst då Utskottets arbete till förbättringar af den Kongl. propositionen blifvit gjordt i den riktning, som jag hade hoppats denna Kammare skulle erkänt. Man har påstått, att meningarne vore delade och dertill mycket delade i afseende på föreliggande fråga inom Stats-Utskottet. För min del har jag dock inom Utskottet icke funnit sådant vara förhållandet, utan tvärtom tyckte jag mig finna, att Utskottet var enigt om föreliggande förslag. Visserligen framställes inom Utskottet en och annan dock mycket få anmärkningar, men, så vidt jag kunde förstå, blefvo desamma vederlagda, och jag tror att man icke heller nu framstält

Angående
förvaltningen
af kronans
domäner.
(Forts.)

så grava anmärkningar mot Utskottets förslag, att man på grund deraf skulle kunna anse sig böra afslå detsamma i dess helhet.

Hvad nu först beträffar de af Kongl. Maj:t föreslagna styrelserna eller förvaltningarna, ber jag att få hänvisa till den motivering, Utskottet begagnat för dess afstyrkande hemställan i berörda hänseende. Utskottet har ansett att centralstyrelsen på sätt så väl Kongl. Maj:t som komiterade föreslagit, blefve en alltför kostbar och för stor apparat och såsom skäl anført, att, om man lägger största tyngden af göromålen på lokalstyrelserna, så skulle centralstyrelsens göromål komma att till betydlig del, om icke helt och hållet, försvinna. Åtskilliga talare hafva här gjort anmärkningar mot Utskottets betänkande och förklarar sig icke ens vilja gå så långt som Utskottet gjort, utan i stället låta Konungens Befallningshafvande få bestyret, i stället för den föreslagna centralstyrelsen. Jag hänvisar äfven i detta fall till Utskottets motivering, deri tydligen blifvit ådagalagdt, att Konungens Befallningshafvande skulle komma att få åtminstone största delen af ifrågavarande angelägenheter sig ålagda i stället för centralstyrelsen och att således, om Konungens Befallningshafvande, såsom Utskottet föreslagit, får rätt till veto i de flesta af dessa frågor, centralstyrelsen torde komma att blifva, såsom jag redan nämnt, af ganska ringa eller mycket liten betydelse. Jag kan således ej förstå annat, än att Utskottet gått i den riktning, som pluraliteten i denna Kammare i dylika frågor plägar följa, och ändå är man ej nöjd.

Man har också gjort anmärkningar, innefattande klander emot Utskottet, derföre att, när man lemnat anslag till Kongl. Maj:ts förfogande, för att organisera så väl lokalförvaltningarna som centralstyrelsen, man icke redan nu velat få en fullständig organisation af dessa styrelser. Jag ber dervid att få fästa Kammarens uppmärksamhet derpå, att Utskottet icke gjort annat än hvad Kongl. Maj:t i sjelfva verket föreslagit; ty, om man läser Kongl. Maj:ts proposition, skall man finna, att Kongl. Maj:t der föreslagit i 5:te punkten: "Efter erforderlig undersökning skall vederbörande förrättningsman i samråd med två i landtbruk och affärsförhållanden kunnige män, hvilka af länens hushållningssällskaps förvaltningsutskott årligen utses" o. s. v., hvilka personer således skulle utgöra den s. k. lokalnämnden enligt Kongl. Maj:ts förslag.

Utskottet har föreslagit benämningen: "Ordförande" i stället för "Förrättningsman" och har föreställt sig att, då lokalstyrelsen måste finnas, den äfven får hafva en ordförande, hvidan det också vore lämpligare att, på sätt Utskottet ock föreslagit, genast i grunderna kalla just den person, som Kongl. Maj:t utser som ledamot i lokalnämnden, för ordförande, ty jag kan ej föreställa mig det är meningen att någon af de andra ledamöterna skulle vara ordförande.

Aterstår nu att taga i betraktande hvad som ansetts såsom brister i lokalstyrelsen, nemligen de biträden, som man ansett denna böra hafva. I det fallet har Utskottet ansett det vara lämpligare, på sätt en af komiténs ledamöter föreslagit, låta landstinget utse dessa, och jag tror att Utskottet i detta fall har anført giltiga skäl för

denna förändring, och är jag öfvertygad att förslaget i detta fall skall gifva mera trygghet i afseende på lokalförvaltningen än Kongl. Maj:ts förslag. Jag tror således, att de anmärkningar, som blifvit gjorda, beträffande så väl central- som lokalstyrelserna, torde vid en granskande jmförelse emellan Utskottets förslag och Kongl. Maj:ts proposition, få förfalla.

Då dertill kommer, att förslaget endast föreligger såsom provisoriskt, har jag haft den förhoppningen, att man kunde bifalla detsamma.

Här hafva emellertid jemväl redan blifvit framställda åtskilliga anmärkningar mot de af Utskottet föreslagna grunder, af hvilka anmärkningar jag skall be att få till bemötande upptaga några, som jag anser vara nödvändigt att besvara, men icke alla, ty beträffande åtskilliga af dem, har dels Herr Finansministern och dels en ledamot af Utskottet redan för mig undanröjt detta besvär.

I afseende på första punkten har man gjort den anmärkningen, att den vore otydlig. Jag har icke funnit så vara förhållandet; men om punkten är otydlig, så faller ansvaret därför icke ensamt på Utskottet, emedan den är ordagrant hemtad från komiterades betänkande; och jag kan för min del icke taga åt mig detta klander, emedan jag anser punkten vara tillräckligt tydlig, och kan således ej förstå i hvad ändamål denna anmärkning framstälts.

Man har äfven gjort anmärkning mot 5:te punkten i Utskottets förslag och dervid förundrat sig öfver att enligt densamma *samtliga* arrendeanbuden skola prövas. Utskottet har nemligen uti denna punkt föreslagit den förändringen, att icke allenast skriftliga utan äfven muntliga anbud från det högsta till och med det lägsta skola blifva föremål för pröfning. Detta har man funnit besynnerligt. Jag kan deremot icke föreställa mig att en person gör ett arrendeanbud, utan under förhoppning, ja till och med har anspråk på att få detsamma pröfvadt, och Utskottet, som varit af samma åsigt, har därför föreslagit denna förändring oberoende af bestämmelsen att det högsta anbudet skulle *företrädesvis* antagas. Således kan äfven denna anmärkning anses förfallen.

Mot 13:de och 14:de punkterna i det föreliggande förslaget hafva anmärkningar äfven blifvit framställda, och det i främsta rummet af Herr Finansministern. Jag skall icke upptaga dessa anmärkningar till besvarande, eftersom jag inom Stats-Utskottets inkomstafdelning, der den Kongl. propositionen i ämnet genomgått skärselden, härutinnan förfäktat samma åsigt som den af Kongl. Maj:t uttryckta. Men vid ett arbete sådant som detta får man emellertid ofta låta sin enskilda mening i vissa detaljfrågor falla, för att i sjelfva hufvudfrågan vinna något resultat; och jag hyser ej heller så stora betänkligheter emot förslaget att jag äfven i dessa punkter kan biträda detsamma, helst de af Utskottet föreslagna bestämmelserna endast äro afsedda att provisoriskt tillämpas under, som man hoppas, ett år. Jag tror nemligen att under detta år det skall visa sig hvilketdera förslaget, Kongl. Maj:ts eller Utskottets, är det lämpligaste och derefter göra de jemkningar som befinnas ändamålsenliga.

Angående
förvaltningen
af kronans
domäner.
(Forts.)

*Angående
förvaltningen
af kronans
domäner.
(Forts.)*

Vidare hafva isynnerhet två talare gjort andra anmärkningar mot Utskottets förslag. Den ene af desse talare vände sig företrädesvis mot hvad Utskottet i 25:te punkten föreslagit i afseende å borgenssystemet och ansåg det vara olämpligt att begränsa tiden för borgens giltighet. Jag vill i detta afseende fästa den ärade talarens uppmärksamhet på att Utskottets förslag är fullt öfverensstämmande med nu gällande bestämmelser, hvilka just tillkommit med anledning af ett af Högsta domstolen i ett dylikt fall nyligen fattadt beslut. Och för min del tror jag äfven att den af Utskottet föreslagna begränsningen är fullt lämplig, ty mig synes det vara orimligt begära att en person skall ikläda sig borgen för en arrendetid af 20 år.

Jag kan icke föreställa mig, att det skulle vara möjligt för spekulanter på kronohemman, att ställa en sådan säkerhet för sig, i fall man vill gå så långt att bibehålla bestämmelse om ansvar för borgen i 20 år. Jag tror således, att denna anmärkning mot Utskottets förslag icke bör förtjena något afseende.

Han talade äfven om realsäkerhet och trodde, att den var för stor. Jag för min del tror dock, att man icke bör ställa så till, att kronans säkerhet blifver för svag. Han rigtade sig hufvudsakligen mot, att det kunde vara obligationer, som ställes såsom garanti för arrendet, och hvilka kunde vara full säkerhet för arrendet utan någon förhöjning i värdet, men jag får häremot anmärka, att det finnes olika slag af obligationer i ett fall af mindre i ett annat fall af större värde. Dessutom skall säkerheten ställas icke blott för arrendesumman utan jemväl för öfriga vilkor och bestämmelser, och jag tror icke att det vore välbetänkt, om man satte värdet för lågt. Sedan vände han sig mot 29:de punkten i betänkandet och klandrade det framlagda förslaget därför att nämnden skulle verkställa de ekonomiska besigtningarne. Jag får visserligen medgifva, att man möjligen kunde träffa någon enklare metod för dessa besigtningars verkställande, men jag tror att det är nödvändigt, att de blifva gjorda med så stor omsorg som möjligt. Hittills tror jag icke, att man förfarit till statens bästa så som man kunde önskat, men om man nu lägger dessa besigtningar till lokalnämnden som man väl bör kunna hafva förtroende för, kan man åtminstone hafva den förhoppningen, att lokalnämnden skall mera beakta statens bästa, än när det var en annan ordning för verkställandet af dessa besigtningar. Jag tror, att denna förordning skall hafva goda följder med sig, och att de kostnader, som komma att drabba staten, och de penningar, man utger för dessa besigtningar, icke skola vara bortkastade. Vill deremot Kammaren ändra denna punkt i likhet med Första Kammaren, hvilken föreslagit en förenkling härutinnan, skall jag ej hafva något deremot att erinra. Detta kan ske utan att man behöfver förkasta förslaget.

Jag har under diskussionen i öfrigt icke kunnat finna, att några andra anmärkningar framstälts mot förslagens grunder, än de som redan blifvit, och nu af mig äro besvarade, utom den som framstälts mot dess sjette punkt, och det är den, mot hvilken en del af Utskottets ledamöter reserverat sig och hvilken således väl får anses såsom kärnpunkten. Jag för min del kan icke finna annat, än att äfven

denna punkt är tydlig och klar, då man har bestämt, att det är det högsta anbudet, som i främsta rummet skall tagas hänsyn till. Man har sagt, att det endast skulle underkastas lokalstyrelsens pröfning, och att centralstyrelsen skulle lemnas helt och hållet fri att röra sig på ett större område och kunna utse hvilken arrendator som helst. För min del är jag af den uppfattningen, att centralstyrelsen icke får välja hvilken som helst, utan samma grunder gälla för centralstyrelsen som för lokalstyrelsen. Jag medger dock, att det kan förefinnas någon otydlighet i det nu föreliggande förslaget, och jag skall gerna vara villig att ingå på en förändring enligt den redaktion af punkten Herr Jöns Pehrsson framställt, och då skulle förslaget komma att lyda, efter hvad jag kunde uppfatta det, ungefär sålunda: "Förslag till antagande af arrendeanbud äfvensom det vid pröfningen förda protokoll insändes af lokalnämndens ordförande till vederbörande förvaltningsmyndighet, som eger att, *i öfverensstämmelse med hvad i näst föregående moment blifvit stadgadt*, arrendator utse. Ej må någon klaga deröfver, att hans anbud ej blifvit antaget."

Genom ett sådant tillägg blir förslaget tydligare, detta erkännes, och då ligger det må hända en garanti för antagandet af detsamma, då det väl blir ostridigt, att jemväl centralstyrelsen eller myndigheten öfver lokalstyrelsen skall tillämpa grunderna i föregående moment, som bestämmer att i främsta rummet hänsyn skall tagas till att högsta anbudet blifver antaget. Jag tror, att om man vill saken, skulle man med en sådan modifikation kunna tillfredsställa äfven dem, som äro missnöjda med förslaget. Vill man deremot, oaktadt en sådan förändring af förslaget, ändå vidhålla yrkande om afslag, då måste man söka andra motiv därför, som ligga utom min uppfattningsförmåga att kunna förstå. Den ende af Utskottets ledamöter, som här i Kamraren klandrat förslaget, har icke, så vidt jag kunnat fatta, gjort någon bestämd anmärkning mot sjelfva grunderna mer än i denna punkt, och jag tror, att, om han verkligen velat göra något af Utskottets förslag, hvilket han erkänt är bättre än komiterades betänkandes förslag och Kongl. Maj:ts proposition, skulle det vara särdeles önskligt, om han med anledning af sina anmärkningar hade vid denna punkt framlagt en annan redaktionsförändring än den Utskottet föreslagit, så att det varit möjligt att kunna enas om ett förslag, sådant som han önskar, så vida icke det under diskussionen här framställda ej är tillfredsställande. Jag har anledning hoppas, att han är nöjd med denna föreslagna redaktion, då den fullkomligt förekommer den anmärkningen, som af denne ledamot emot förslaget blifvit framställd. För min del vill jag i det längsta ej tro annat, än att han nu lika som i Utskottet allvarligen vill att hela förslaget ej afslås.

Några andra anmärkningar har den ärade ledamoten här icke mot förslaget framställt, utan har han blott talat om att förslaget vore haltande, olämpligt och opraktiskt, men i hvilka delar detta egde rum, har han icke nämnt, och jag kan således icke upptaga sådana antydningar till besvarande, då han icke förklarar, hvilka delar utaf förslaget detta skulle afse. Emellertid synes det mig, som om den talaren intagit en ännu mera haltande ställning till denna fråga, eme-

*Angående
förvaltningen
af kronans
domäner.
(Forts.)*

*Angående
förvaltningen
af kronans
domäner.
(Förta.)*

dan han i Utskottet icke var emot, att förslaget skulle framläggas för Riksdagens Kamrar med den modifikation till förändring, som nu blifvit föreslagen och af ingen motstridd. Det hade i min tanke varit rättast att, om han har för afsigt att utan skäl aflifva förslaget, han i Utskottet bort verkställa detta, eller ock, så vida han vill åt samma håll som Utskottet i öfrigt, då framlägga något annat förslag i afseende på 6:te punkten, så att man verkligen kunnat blifva klok på hvad han vill.

I afseende på villkoren i punkten C har man gjort den anmärkningen mot Utskottets förslag, att man klandrat det tillägg Utskottet gjort, då Utskottet föreslagit, att lokalstyrelsen skulle i hvarje särskildt fall höras öfver villkoren vid egendomarnes utarrendering.

Skälet, hvarföre Utskottet infört detta, återfinnes i det förslag, som komiterade uppgjort till sådana vilkor, och jag behöfver dervid endast hänvisa till desamma i afseende å egendomens brukande, som i 6:te punkten af komiterades förslag äro upptagna och hvilka, om de accepterats, skulle hafva visat sig vara icke särdeles lyckliga. I denna sjette punkt heter det nemligen: "Åkern skall af arrendatorn väl häfdas och i god växtkraft hållas. Der ej viss kulturplan är af Domänstyrelsen i kontraktet föreskrifven, eller dylik af arrendatorn sedermera blifvit föreslagen och af Styrelsen gillad, vare arrendatorn väl berättigad att begagna den växtföljd, han anser för sig förmånligast, dock med vilkor att högst två år i rad mognade sädesgrödor få å samma fält tagas, och att minst halfva åkerarealen användes till tråde och gräs eller andra foderväxter, som på stället uppfodras, samt att tillämpad växtföljd ej må under senaste sex år af arrendetiden utan styrelsens medgifvande ändras."

Skulle Kongl. Maj:t, som ju ej kan vara omöjligt, meddela föreskrift om sådana vilkor, som i detta stadgande innehållas, tror jag det vara gifvet, att statens egendomar icke komma att lemna stora inkomster på en mycket lång tid. Det är detta, som föranledt Utskottet att införa bestämmelsen derom, att lokalstyrelsen skall höras öfver de vilkor, Kongl. Maj:t i hvarje särskildt fall uppställer. Utskottet har nemligen ansett, att lokalstyrelse skulle ega bästa kändomen om behöfligheten för hvarje särskildt fall af de vilkor, som böra bestämmas. Det är uppenbart, att yttrande från lokalnämnderna måste blifva till god ledning för Kongl. Maj:t i nämnda hänseende, och jag kan i så fall ej se annat än att äfven detta är en förbättring i den Kongl. propositionen.

Man har vidare gjort anmärkning mot Utskottets förslag i hvad det angår försäljning af kronans egendomar, för hvilka arrendeafgiften icke öfverstiger 200 kronor, i det man nemligen ansett, att nämnda siffra borde höjas till 500 kronor. För min del får jag öppet förklara, att jag hyser samma åsigt som desse talare, och således icke har något emot att deras förslag vinner Riksdagens bifall, men på samma gång måste jag på det bestämdaste motsätta mig, att detta förslag nu realiseras, och detta af den anledning, att försäljning nu på en gång af en så betydlig mängd af statens egendomar ovilkorligen skulle komma att nedtrycka egendomarnes värde å salumarknaden. De egendomar, som

icke gifva mer än 200 kronor i arrende och således enligt den vid Utskottets betänkande fogade tabell skulle komma att försäljas, uppgå till ett antal af öfver 1,000, och då de egendomar, för hvilka arrendet öfverstiger 200, men icke 500 kronor, uppgår jemväl till öfver 1,000, skulle enligt nämnda förslag öfver 2,100 statens egendomar komma att under den närmaste framtiden realiseras. Dertill kommer, att enligt så väl Kongl. Maj:ts som Utskottets förslag från alla hemman, som hafva skog eller skogsmark, denna skall från egendomen skiljas för att sedan af skogsstyrelsen för statens räkning förvaltas. Då så sker, är det uppenbart, att antalet af de kronoegendomar, som icke gifva öfver 200 eller 500 kronor i arrende, kommer att än ytterligare ökas, ty det måste vara obestridligt, att, efter det skogen fråntagits en egendom, arrendet för samma egendom minskas, i följd hvaraf antalet af de egendomar, hvilkas arrende understiger det ifrågavarande maximum, skall ökas. Jag tror således icke att det skulle vara för staten fördelaktigt att ingå på ett sådant förslag, särdeles icke i denna tid, utan att det vore skäl att vänta dermed, till dess denna fråga blifvit ordnad, då vederbörande styrelse kan blifva i tillfälle att till Kongl. Maj:t inkomma med förslag om hvad i sådant hänseende bör ätgöras. Jag har således velat förklara att jag, när frågan lämpligen bör förekomma, vill biträda nämnda förslag, men att jag för närvarande icke vill göra det.

Jag skall icke för närvarande längre upptaga Kammarens tid utan anhåller om bifall till Utskottets förslag. Likvisst ber jag att, medan jag har ordet, få fästa uppmärksamheten på, att det af Herr Lyttkens framställda förslag, såvidt jag kan finna, sammanbundit yrkande om anvisande af 75,000 kronor äfvensom om försäljning af vissa statens egendomar. Jag tror icke, att det är med grundlagen öfverensstämmande att sammanbinda dessa två punkter och anhåller på förhand få deremot göra den anmärkning att jag anser, det proposition bör särskildt framställas i fråga om anslagets beviljande i sammanhang med grunderna, och särskildt i fråga om den föreslagna försäljningen.

Herr Axel Bergström: Herr Talman! Säsom Kammaren har sig bekant, har en af Kongl. Maj:t särskild förordnad komité afgifvit betänkande och förslag rörande förvaltningen af Kronans privata jordbruksfastigheter eller de så kallade domänerna. Man må tänka i sak huru olika som helst med denna komité — och för min del har jag i det underdåniga embetsutlåtande, jag öfver komiténs betänkande afgifvit, uttalat flera i sak från komiténs förslag afvikande åsigt — så måste man dock medgifva, att detta betänkande, hvad logisk konsekvens, organiskt sammanhang och uttryckens precision angår, står högst af allt, som i denna fråga blifvit framlagdt för Riksdagen. Och de *”grunder för förvaltningen af kronans privat-domäner,”* komitén föreslagit, äro redigerade med den noggrannhet och omsorg som brukar utmärka svenska lagtexter.

Hvad först angår denna komités förslag till organisation af central- och lokalstyrelse för domänerna, har jag i mitt embetsutlå-

*Angående
förvaltningen
af kronans
domäner.
(Forts.)*

Angående
förvaltningen
af kronans
domäner.
(Forts.)

tande i frågan till alla delar instämt i komiténs förslag i dessa hänseenden; och jag skulle för min del ansett det mycket lyckligt, om komiténs förslag i detta fall blifvit lagdt till grund för Kongl. Maj:ts proposition i samma ämne. Då emellertid Herr Adlercreutz yrkat bifall till hvad komitén i denna del föreslagit, vill jag förklara, att jag, i händelse detta yrkande kommer under omröstning, ämnar rösta för bifall dertill. Jag befarar likväl, att så icke kommer att ske, och i sådant fall blifver för mig ingenting annat öfrigt än att instämma i Utskottets förslag, det vill säga jag måste vara med om att till Kongl. Maj:ts disposition för år 1878 anvisa å extra stat 75,000 kronor. Med denna summa torde möjligen Kongl. Maj:t kunna under nästkommande år bestrida de kostnader, som erfordras för denna förvaltning; och om, på sätt Herr Lyttkens yrkat, Kongl. Maj:t derjemte i afseende på förvaltningens ordnande under året får full handlingsfrihet, torde derigenom kunna vinnas den fördelen, att hvad Kongl. Maj:t, på grund af vunnit erfarenhet, anordnar och sedermera kommer att till Riksdagens bekräftelse föreslå, skall af Riksdagen antagas.

Om jag derefter öfvergår till närmare granskning af de af Utskottet föreslagna grunder för förvaltningen af domänerna, så måste jag för min del öppet förklara, att dessa grunder, i trots af den stora möda, Utskottet säkerligen använt för att få dem så tillfredsställande som möjligt, dock äro ganska underhaltiga; och jag skulle för min del mycket beklaga, om de af Riksdagen antoges, emedan, om ett arrendekontrakt i öfverensstämmelse med dessa grunder upprättades och tvist sedermera uppstode mellan kronan och arrendatorn i fråga om arrendet, det skulle för en svensk domstol blifva ganska svårt att i denna tvist komma till ett nöjaktigt slut med ledning af dessa grunder. Utskottet har också icke vågat tillerkänna dessa grunder annan karakter än en provisorisk. Utskottet föreslår nemligen, att grunderna skola gälla "intill dess frågan om ordnandet af styrelsen öfver statens domäner blifvit af Kongl. Maj:t och Riksdagen afgjord," och en utskottsledamot, som på förmiddagen yttrade sig i frågan, framhöll med mycken styrka, att man, just därför, att dessa bestämmelser och grunder voro provisoriska, kunde trots deras underhaltighet ingå på dem. Jag tillåter mig likväl fråga, om det ligger någon logik i att tillstyrka antagandet af provisoriska men underhaltiga grunder, då man förut eger goda grunder i de nu gällande! Om det i något fall är nödvändigt att meddela nya bestämmelser och man icke kan meddela dem definitivt, då är man tvungen att antaga provisoriska bestämmelser af den art man kan få; men då vi för närvarande hafva ganska goda grunder för utarrendering af statens egendomar, med hvilka vi hjälpt oss under en lång följd af år, då är det väl icke skäl att för samma ändamål antaga grunder af den lösa och svaga beskaffenhet, Utskottet här föreslagit. Är det då mera skäl i att, på sätt Herr Lyttkens föreslagit, bibehålla de nu gällande grunderna, till dess man kan framlägga och antaga fullt tillfredsställande definitiva grunder? För mig synes, som om logiken skulle bjuda något sådant, det vill säga fattandet af ett beslut i rak motsats till hvad den ärade representanten för Helsingborg påyrkat.

Om nu dessa af Utskottet föreslagna grunder antoges, blefve ju följden, att den nya domänstyrelsen skulle i en framtid hafva att handlägga ärenden, hvilka borde bedömas efter tre olika slags grunder: först de nu gällande, sedermera de provisoriska, och slutligen de definitivt antagna grunderna. För min del kan jag icke finna någon reson i att antaga så underhålliga grunder, som dem, hvilka Utskottet här föreslagit.

*Angående
förvaltningen
af kronans
domäner.
(Forts.)*

Här hafva redan flere talare visat huru ringa sammanhanget är i dessa grunder. Det torde tillåtas mig att något få fortsätta i samma syfte. Redan det sätt, hvarpå Utskottet har formulerat första punkten i dessa grunder, synes mig förtjent af uppmärksamhet. Enligt nu gällande rätt eger Kongl. Maj:t, i händelse för något oundvikligt statsbehof erfordras användande af en statens fastighet, att omedelbart derom förordna. I detta hänseende hänvisar jag till hvad som utreddes och förekom vid utfärdandet af 1808 års förordning angående besittningsrätt till kronohemman. Men såsom den första punkten nu är formulerad i Utskottets förslag, skulle Kongl. Maj:t icke kunna från utarrendering undantaga en enda fastighet, huru obetydlig som helst, utan särskild proposition derom till Riksdagen, ty här står att alla kronans ifrågavarande fasta egendomar skola utarrenderas. Detta förefaller mig i hög grad orimligt, i synnerhet som Kongl. Maj:t enligt Riksdagens beslut den 14 Augusti 1874 har rättighet att från försäljning undantaga sådana fastigheter, som eljest skulle försäljas, men hvilkas bibehållande för kronans räkning påkallas af någon särskild anledning. Jag kan således icke inse, hvarföre man skulle inskränka Kongl. Maj:ts rättighet att undantaga kronans fastigheter från arrende, när man medgifver Kongl. Maj:t rätt att från försäljning undantaga dylika fastigheter.

7:de punkten lyder sålunda:

”De i näst föregående två punkter föreskrifna åtgärder böra så tidigt företagas, att nye arrendatorn må kunna vid den i 30:de punkten stadgade af- och tillträdessyn efter kallelse vara tillstädes, för att sin rätt bevaka.” För min del tror jag att denna bestämmelse är allt för obestämd. Den gällande lagstiftningen har en bestämd tidrymd, inom hvilken allt skall vara ordnad för företagandet af ny utarrendering, och det hade varit lämpligt att denna bestämmelse blifvit bibehållen i de nya grunderna.

Min tredje anmärkning är följande: 5:te punkten innehåller bestämmelser huru man skall komma till ett bestämdt arrendevärde å en fastighet som är ämnad att utarrenderas. 8:de punkten omtalar sedermera, huru å en sådan fastighet, i händelse på grund af gällande arrendekontrakt optionsrätt till arrende är innehafvaren tillförsäkrad, hembud till det fastställda arrendevärdet skall göras åt innehafvaren i enlighet med kontraktets innehåll. Andra momentet af samma eller den 8:de punkten lyder: ”Göres ej genom förelagd tid anmälan om arrendets övertagande, anses optionsrätten förfallen, och förfäres då såsom i 5:te och 6:te punkten sägs;” det vill säga efter orden, att, om optionsrätten icke begagnas, skall man ånyo företaga den i 5:te punkten föreskrifna procedur för att komma till ett arrendevärde. Detta

Angående
förvaltningen
af kronans
domäner.
(Forts.)

är i hög grad orimligt. Det skulle låta tänka sig att vid andra proceduren ett annat arrendevärde uppkomme än vid den första, och då torde innehafvaren af fastigheten som har optionsrätt, i händelse det senare arrendevärdet är lägre än det förra, göra den befogade invändningen, att hade man bjudit honom öfvertagandet af nya arrendet efter det lägre arrendevärdet, så hade han begagnat sin optionsrätt.

Vidare föreskrifves i 25:te punkten, att "i stället för borgen må arrendatorn aflemna räntebärande obligationer eller af vederbörande godkända säkerhetshandlingar, till värde motsvarande tre års arrendeafgift." Och af Utskottets motivering finner man, att med godkända säkerhetshandlingar afses äfven in-tecknade skuldebref. Kan det vara lämpligt att såsom säkerhet i detta fall låta arrendatorn aflemna in-tecknade skuldebref, och derigenom på myndigheterna öfverflytta skyldigheten att vid laga verkan bibehålla de in-teckningar som meddelats på grund af dessa skuldebref? Enligt gällande lagstiftning eger uppbördsmannen att i stället för uppbördsborgen såsom säkerhet aflemna, icke in-tecknade skuldebref men väl obligationer, derföre att dessa senare icke behöfva förnyas. Detta stadgande har tillkommit af det naturliga skäl att i fråga om skuldebref antingen den, som har aflemnat ett sådant, eller ock myndigheterna skola ombesörja förnyelse af detsamma; och om förnyelse af in-teckning försummas, så kan sådant gifva anledning till oändliga tvister mellan aflemnaren och vederbörande myndighet, hvarvid den ene skyller på den andre derföre att förnyelse af in-teckningen icke skett. Ifrå-gavarande af Utskottet föreslagna stadgande kan jag således icke finna lämpligt.

En talare har redan vänt sig mot bestämmelserna i 10:de punkten, som lyder så: "Arrendeafgiften skall alltid vara i penningar bestämd och före utgången af hvarje arrendeår i länets rän-teri inbetalas, arrendator dock obetaget att derförrinnan vid allmänna kronouppbördsstämman arrendeafgiften erlägga."

Dessa alternativa bestämmelser äro jemväl enligt min åsigt högst otjenliga. En kronofogde kan vid allmän uppbördsstämman icke mot-taga annat i uppbörd än hvad som är uppdebiteradt i uppbördsho-ken; och i den bör väl icke uppdebiteras annat än hvad som skall ovilkorligen utgå. Men har en arrendator af kronans domäner rättighet att antingen gå till ränteriet eller ock till uppbördsstämman för att betala sitt arrende, så skall sådant, så vidt jag kan förstå, leda till många förvecklingar. Ifrå-gavarande stadgande torde således få anses högst olämpligt. Det är Utskottets egen uppfinning, och Kongl. Maj:ts proposition innehåller derom ingenting.

Utskottet har vidare i 29 punkten föreslagit följande bestämmelse: "Hvart femte år eller oftare, om så aktas nödigt, skall af vederbörande lokalnämnd ekonomisk besigtning å hvarje kronoegendom verkställas till utrönande huru den af arrendatorn häfdas och derå befintliga byggnader uuderhållas." Uti propositionen omnämnes ingen utom förrättningsmannen såsom närvarande vid ekonomisk besigtning, men här har Utskottet föreslagit att hela nämnden skall i sådan besigtning

deltaga. Denna nämnd skall — såsom man finner af en föregående punkt — bestå af en af Kongl. Maj:t förordnad ordförande samt två i landtbruk och affärsförhållanden kunnige män, utsedda af landstinget. Det är säkert, att dessa ekonomiska besigtningar, om de skola ske på sätt Utskottet föreslagit, blifva så dyra för staten, att det till och med blefve billigare, att låta domaren med tvenne nämndemän förrätta dem.

Uti 30:de punkten hade Kongl. Maj:t föreslagit att det skulle bero på den förvaltande myndigheten att bestämma, huru vida å landet af- och tillträdessyn skall hållas af kronofogden eller af domare och nämnd. För min del anser jag denna bestämmelse särdeles lämplig. Utskottet har här vidtagit den ändringen, att så väl vederbörande förvaltningsmyndighet som arrendator ega att "i stället för så beskaffad af- och tillträdessyn, påkalla syn af härads höfding och nämnd". Men Utskottet har verkligen icke tänkt på följderna af att göra minst 2, kanske 3 personer berättigade att välja antingen synen skall förrättas af kronofogde eller domare med nämnd. Ej blott vederbörande myndighet, utan äfven tillträdaren och afträdaren skulle få bestämma här om. Men hvem bland dem skall råda? Hvem skall ega att göra sin mening i detta hänseende gällande?

Vidare tillåter jag mig anmärka, att Utskottets förslag alldeles icke innehåller bestämmelse om hvem som skall hålla så kallad laga syn. Uti 30:de punkten af nämnda förslag föreskrifves väl huru af- och tillträdessyn bör hållas, och hvem som skall förrätta den, men der finnas ingalunda föreskrifter om hvem som skall hålla laga syn. Domänkomitén har varit nöjaktig i detta som i så många andra afseenden. Komitén har delat laga syn i två arter, nemligen *laga syn för af- och tillträde* och *särskild laga syn*, och komiténs bestämmelser om hvem som skall hålla laga syn afse derföre både ena och andra slaget.

Jag har nu framställt blott några få anmärkningar emot Utskottets förslag. Många sådana hafva redan af föregående talare blifvit anförda, och anmärkningarnes tal skulle kunna ökas nästan i det oändliga. Vid sådant förhållande hemställer jag, huru vida det kan vara lämpligt att antaga ett förslag, som är så bristfälligt och underhaltigt. För min del tror jag det icke, och jag är derföre benägen att instämma i Herr Lyttkens förslag, som åsyftar att förut gällande grunder för förvaltningen af kronans domäner må fortfarande bibehållas, intill dess nya kunna blifva antagna. Detta torde vara så mycket mindre äfventyrligt som Kongl. Maj:t sjelf äskat, att der under första ordnandet af den nya förvaltningen, de af Kongl. Maj:t föreslagna grunderna för utarrenderingen icke kunna utföras, de hittills gällande former för arrendeupplåtelse måtte få tillämpas. Anses det nu tjenligt att tillämpa de gamla formerna under en del af 1878, så torde de hittills gällande grunderna för utarrendering kunna få med de modifikation, Kongl. Maj:t må vidtaga, kunna gälla till efterrättelse under hela detta år. Derigenom vinnes fördelen att hafva grunder, som äro bepröfvade och en följd af år tillämpade, i stället

Angående
förvaltningen
af kronans
domäner.
(Forts.)

för att genom antagande af Utskottets förslag nödgas använda nya och oförsökta grunder.

Hvad slutligen angår frågan i huru vidsträckt mån försäljning af statens domäner bör ega rum, så tillåter jag mig erinra att jag i mitt embetsutlåtande tillstyrkt försäljning af alla de statens fastigheter, hvilka icke inbringa mera än 500 kronor i årligt arrende. Detta förslag har Kammarkollegium upptagit och förordat. För min del kan jag icke se någon vinst för staten att hafva så små domäner, att den årliga arrendeafgiften icke öfverstiger 500 kronor. Det torde i sjelfva verket icke ens i regeln öfverensstämma med en sund finanspolitik att staten besitter domäner; och i händelse icke svenska staten nu tillfälligtvis egde sådana, skulle det säkerligen icke falla någon in att yrka, det staten skulle förvärfva dylika i syftemål att skapa en domänförvaltning. Det är den tillfälliga omständigheten att en mängd boställen indragits till statsverket, som gör att staten tills vidare måste vårda dem. Det synes mig också tydligt att försäljningen skall inbringa staten större vinst än utarrenderingen, ty köpeskillingen måste lemna en ränta, som är större än den arrendeafgift, arrendatorn kan betala för bruksrätten till en fastighet.

Dessutom synes det mig innebära en viss fara att staten inäehar små domäner. Om nemligen under en följd af arrendeperioder en domän fortfarande behålles af en och samma arrendator och sedermera af dennes efterkommande, så alstras lätt hos arrendatorn och hans slägt den irriga föreställningen, att han och hans efterkommande hafva medeganderätt i fastigheten. I den mån en sådan felaktig föreställning vinner konsistens samt får förespråkare i Riksdagen, skapas småningom en så kallad social-politisk fråga, hvilken man söker på ett eller annat sätt lösa, fastän man medgifver att hvarken rättvisa eller billighet kräfver, att arrendatorernas obehöriga anspråk vinna gehör.

Ett sådant förhållande har t. ex. utbildat sig i Danmark, der brukarne af det så kallade fæstegodset trott sig hafva ett slags medeganderätt deri, så att vid en dylik fastighetsförsäljning utom brukarens börd en viss del af köpeskillingen ansetts böra tillfalla brukaren. Sådana irriga föreställningar torde deremot icke så lätt uppkomma, då det är fråga om större domäner.

Hvad angår sättet för användandet af den summa, som kan inflyta genom försäljningen af kronans fastigheter, så gäller härvid för mig såsom hufvudsak, att hvad som utgör en kapitalinkomst icke må användas till betäckande af årliga, löpande utgifter. Huru vida en sådan inkomst tillvaratages genom inköp af andra fastigheter, genom betalande af rikets skuld eller genom anläggande af nya jernvägar, det är mig likgiltigt, blott denna kapitalinkomst icke användes till bestridande af statens löpande utgifter. Deremot tror jag det vara lämpligt, att försäljningen af statens fastigheter utsträckes till alla sådana, som icke gifva mera än 500 kronor årlig inkomst, äfvensom att för framtiden äfven tages i öfvervägande, huru vida icke i de län, der staten eger endast ett fåtal fastigheter eller domäner, äfven dessa må försäljas. Ätminstone synes det icke vara lönt att i landets norra

provinser bibehålla några jordbruksdomäner; ty tyngdpunkten för domänstyrelsens förvaltning blir otvifvelaktigt förlagd i det södra Sverige, likasom tyngdpunkten för skogsstyrelsens förvaltning kommer att hvila i Norrland.

*Angående
förvaltningen
af kronans
domäner.
(Forts.)*

Herr Gustaf Jonsson: Då jag såsom ledamot af Stats-Utskottet deltagit i denna frågas behandling, anhåller jag att nu få yttra några ord.

Frågan framställer sig för mig vara af sådan betydighet, att jag tror, att det icke ens vore rätt af Kammaren att förkasta Utskottets förslag. Det skäl, som i detta afseende hufvudsakligen är för mig bestämmande, är att jag icke vill att Kongl. Maj:t skall lemnas i ovisshet om sättet att gå till väga vid utarrenderandet af dessa kronans domäner, som snart i stor mängd blifva i behof af statens omvårdnad. Mot Stats-Utskottets föreliggande förslag har här i Kammaren framställts ganska allvarsamma anmärkningar; och i synnerhet har den siste talaren gjort sig all möda att framhålla stora farhågor rörande detsamma såsom hvilande på allt för lösa grunder. Det är möjligt att han kan hafva rätt så i ena som andra hänseendet. Men lika möjligt är det, att, om den ärade talaren sjelf framlade ett förslag att lösa denna fråga, detsamma äfven skulle kunnat blifva föremål för anmärkningar. Min öfvertygelse är dessutom, att de, som ifrigast nu yrka afslag å Utskottets förslag, om de skulle få sin vilja fram och få ett nytt förslag framlagdt, icke heller då skulle kunna enas i alla punkter, åtminstone att döma af de stridiga åsigtter, som bland dem nu tyckas vara för handen. Ty dem emellan råder en ganska stor skiljaktighet; den ene lägger t. ex. den största vigten vid centralstyrelsen, den andre vid lokalstyrelsen; men deraf att tiden, som man säger, är för knapp att öfverlägga om och pröfva de af Utskottet nu framlagda grunder, taga de sig anledning att vilja afslå förslaget i dess helhet.

Talaren på stockholmsbänken höll före, att det skulle blifva billigare för staten, om den af Utskottet föreslagna lokalstyrelsen komme att bestå af kronofogde och tvenne nämndemän. Jag vill icke yttra mig om, huru vida en sådan sammansättning af lokalstyrelsen är att anse som en förbättring eller försämring af förslaget. Men jag tror att, om ett förslag, bygd på sådan grund, framkomme, det skulle möta starkt motstånd inom Kammaren; ty landstingen torde väl böra anses vara den institution, som bäst känner de personers lämplighet, hvilka ett sådant uppdrag skulle anförtros att blifva ledamot af en lokalstyrelse.

Samme talare på stockholmsbänken har slutligen velat göra denna fråga till en politiskt-social fråga. Jag tror han saknat fog till en dylik framställning, ty här i landet finnas inga socialister och ej heller någon allmänna lutning åt det hållet.

Jag hoppas att, om också Herr Jöns Pehrssons redaktion af sjuette punkten, förslagets brännpunkt, af en eller annan, såsom förhållandet är med mig, skulle anses bättre än Utskottets, Kammaren derföre dock icke skall förkasta förslaget i dess helhet eller helt och hållet under-

Angående
förvaltningen
af kronans
domäner.
(Forts.)

känna det arbete och den möda, Stats-Utskottets inkomstafdelning nedlagt för att under den tid, som varit medgifven för frågans behandling, provisoriskt åstadkomma något, om än ringa, på det att Kongl. Maj:t vid ett blifvande definitivt ordnande af den nya styrelsen och grunderna för förvaltningen skall hafva något att stödja sig vid. Detta har, som sagdt, för mig varit hufvudmotivet att icke motsätta mig förslaget. Och jag vågar äfven påstå, att ett bifall till förslaget ingalunda skall medföra de farliga följder, som man här velat framställa. Första Kammaren har, som bekant, äfven redan bifallit förslaget.

Hvad angår förslaget om att utsträcka försäljningen af statens domäner ända till sådana, som icke gifva mer än 500 kronor årlig inkomst, så anser jag, att en sådan åtgärd icke vore välbetänkt. Man måste nemligen hafva en föregående utredning om åtskilliga förhållanden rörande sådana egendomar, om den skogsmark, som derifrån kan afskiljas, och om flera andra på frågan inverkan omständigheter. För Utskottet har detta varit ett giltigt skäl att icke nu föreslå en försäljning af kronoegendomar utöfver hvad Kongl. Maj:t föreslagit; och för min del vill jag icke heller för det närvarande vara med om en dylik vidsträcktare försäljning.

Jag skulle, som jag redan sagt, önska att Kammaren måtte skänka sitt bifall åt Utskottets förslag. Det kan visserligen icke förnekas, att ett bättre förslag möjligen skulle kunna åstadkommas. Men säkerligen skola ändock olika åsichter göra sig gällande, och det skall alltid blifva svårt att komma öfverens om ett förslag i denna viktiga fråga. Jag tror, att vi nu åtminstone böra antaga de grunder för förvaltningen af kronans domäner, som Utskottet provisoriskt föreslagit. Man kan ju under tiden göra sig förtrogen med följderna af dessa grunder och vinna erfarenhet om de förändringar i dem, som kunna af behovet påkallas.

Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr Hæggström: Herr Talman! Mina Herrar! Mot punkten A) i Utskottets betänkande har jag ingen anmärkning att göra. De af Utskottet under punkten B) framlagda grunder för förvaltningen af kronans domäner hafva redan blifvit så grundligt behandlade att det skulle vara illa använd tid att tillägga något vidare eller upprepa något af hvad förut blifvit sagdt. Jag ber därför allenast få instämma i det af Herr Lyttkens framställda förslaget.

Men det är med anledning af en annan viktig fråga, som jag begärt ordet. Såsom Herrarne hafva sig bekant, har vid det tillfälle, då Kongl. Maj:t tillsatte den s. k. domänkomitén, Kongl. Maj:t på Herr Finansministerns tillstyrkan äfven uppdragit åt komiterade att yttra sig öfver en så väl för Vesterbottens och Norrbottens län som för staten i sin helhet mycket viktig fråga, nemligen den om nybyggen i nämnde län fortfarande må anläggas eller icke. Rörande denna fråga har jag icke funnit något uttalande i Kongl. Maj:ts vid innevarande riksdag afgifna proposition om förvaltningen af kronans domäner. Jag förmodar, att Herr Finansministern kommer att härpå svara att denna

fråga berör ett sådant ämne, att den bör på administrativ väg behandlas. Men då frågan angår icke blott de ofvannämnda landsdelarne, utan äfven staten i sin helhet, bör det vara af intresse för Riksdagen att veta hvad Herr Finansministern ämnar tillstyrka Kongl. Maj:t att i frågan åtgöra. Får man tro, att Herr Finansministern kvarstår vid de åsikter, som han uttalat vid det tillfälle, då Kongl. Maj:t lemnade komiterade omförmälda uppdrag, skulle man deraf åtminstone kunna draga den slutsats, att Herr Finansministern vill tvärt afbryta alla nybyggesanläggningar och derigenom all vidare uppodling af Vester- och Norrbottens Lappmarker, der obestriddigen stora odlingslägenheter ännu finnas. Uti domänkomiténs betänkande den 19 Maj 1876, finnas de af Herr Finansministern uttalade åsikter, rörande nybyggesväsendets ordnande, återgifna på sidorna 15—19 och deraf inhemtas bland annat:

att enligt Finansministerns uppfattning "tiden nu är inne att betrakta frågan om de norrländska kronomarkernas disposition ur en helt annan synpunkt än den, som hittills gjort sig i denna fråga gällande";

att "de norrländska skogarne icke äro längre värdelösa ödemarker och kunna lika litet anses utan värde för staten som för den enskilde";

att "den forna nybyggesodlingen mistat och allt mera förlorar sin forna art". Det vore derföre numera icke värdt att tillåta nybyggesanläggningar med skogsanslag, utan för staten vida fördelaktigare att, med bibehållande af all skogsmark, inrätta jordtorp med rätt till mulbete å kronans mark. Staten borde taga mera vara på skogen, enär den numera hade ett långt större värde än förut o. s. v. Skulle Herr Finansministern fortfarande hysa dessa åsikter, så fruktar jag att han ämnar tillstyrka Kongl. Maj:t att afbryta all vidare odling och kolonisation inom Lappmarken. Domänkomitén är deremot af den åsikten, på synnerligen goda skäl, som Herrarne återfinna i komiténs betänkande sidorna 119—126, men som det blefve för vidlyftigt att här anföra, att nybyggesanläggningar fortfarande böra få ske åtminstone i sammanhang med afvittringarne. Denna åsigt har äfven blifvit understödd af Kammarkollegium (se dess utlåtande den 26 Oktober 1876 sidd. 43—45), som under visst förbehåll ansett nybyggesanläggningar äfven kunna medgifvas efter afvittringens slut. Presidenten i detta verk har till och med gått än längre; han har ansett att nybyggesanläggningar skulle i allmänhet fortfarande få ega rum, emedan de vore af stort gagn för landet (se hans reservation sidd. 73—77 i nyss åberopade utlåtande).

Skulle, såsom Herr Finansministern synes önska, endast jordtorp få anläggas der, hvarest finnes till odling tjenlig mark, i stället för verkliga nybyggen med besittningsrätt och skogsanslag, skulle dessa torp förmodligen få rätt till mulbete å statens skogsmark. Hvad effekt detta skulle hafva, tillåter jag mig icke bedöma; men jag fruktar att, om t. ex. skogseldar skulle uppstå på statens skogsmark, dessa jordtorpare skulle visa sig temligen loja att hämma desamma — då genom skogseldar deras fördel, ett bättre bete för boskapen, främjes. Men

*Angående
förvaltningen
af kronans
domäner.
(Forts.)*

Angående
förvaltningen
af kronans
domäner.
(Forts.)

hvad dessa skogseldar betyda, hvilken effekt de hafva, vet nog en hvar, och således äfven Herr Finansministern. Som sagdt, jag skulle mycket beklaga om dessa nybyggesanläggningar skulle komma att afbrytas.

Man tror i allmänhet att jordbruket i Vesterbottens och Norrbottens län är särdeles klent och går helt sakta framåt. Men detta är ett misstag. Jag ber att till upplysning om förhållandet i detta hänseende få ur statistiken lemna några sifferuppgifter. Jag skall icke trötta Kammaren med många.

År 1784 funnos i Norrbottens län 556 hela hemman. År 1822 voro dessa hemman 596; således en ökning af 40 hela hemman. År 1836 hade de gått ytterligare upp med 29, 1844 med 13, 1865 med 119 och 1875 med 144. Sälunda hade på de år, som dessa siffror omfatta, antalet hela hemman i Norrbottens län ökats med 345. Då man vet att enligt regeln hvarje nybygge i Lappmarken omfattar $\frac{1}{3}$ mantal, finnas alltså 8 hemmanfasta åbor på hvarje helt hemman, och följaktligen har hemmansegarnes antal på ifrågavarande tid, eller endast 90 år, ökats med 2,760. Folkmängden, som år 1805 utgjorde 35,378 personer, hade år 1875 stigit till 83,356, hvilket gör en ökning af mer än dubbelt.

I Vesterbotten utgjorde antalet hela hemman år 1865: 931 och och år 1875: 1,018, således en ökning på 10 år af 87 hela hemman.

Jag har sagt att det vore nyttigt för staten om nybyggen fortfarande finge anläggas. Om man tager i betraktande skogstillgångarne i nämnda län och huru staten bäst må kunna tillgodogöra sig dessa, så tror jag för min del att detta sker bättre medelst en bofast befolkning än med lösa torpare. Det är nemligen icke nog att hafva armar till dagsverken, utan det behöfves också dragare till att utdrifva skogen. Finnes ej begge att tillgå — inom rimligt afstånd från den trakt kronan vill åt den enskilde spekulanten upplåta till afverkning — huru kan man då tro att virkesspekulanten skall kunna betala det pris som staten i annat fall borde kunna erhålla.

Man har visserligen sagt, och med framgång — ty vinden blåser nu från helt annat håll än förr — att genom att tillåta nybyggens anläggande i Norrbotten och Vesterbotten, skulle icke verkliga nybyggare komma till, utan det skulle blifva sågverksegarne, som komme åt skogen, derigenom att de anlade nybyggen. Men sedan den åtgärden vidtogs, att ingen inom Lappmarken får afverka skog utan efter utsyning, har denna spekulation förlorat all fart; ty Herrarne kunna räkna ut att det för en sågverksegare blir vida billigare att köpa skog af kronan än att anlägga nybyggen, der han skall hålla folk, uppföra nybyggnader och odla jorden för att årligen få några träd utstämplade. Derföre, om denna spekulation funnits förr, så finnes den åtminstone icke nu. En helt annan sak skulle det vara, om skogsafverkningen fortfarande vore fri. Men så som förhållandet nu är, då skogen är skyddad, tror jag att man begår ett vådligt misstag, om man förhindrar nybyggesanläggningar. Ehuru skogsanslaget står i förhållande till det hemmantal som åsättes nybygget, visar erfaren-

heten, att nybyggaren i allmänhet önskar att hemmantalet må bestämmas så lågt som möjligt och *icke tvärtom*.

Jag har ansett mig böra lemna denna lilla upplysning till den kraft och verkan den kan hafva. Då jag ser att Herr Finansministern är närvarande, skulle det vara intressant att höra hvilken ställning han till frågan intager eller kommer att intaga. Ty säkert är, att både i Vesterbotten och Norrbotten är man ganska orolig öfver det beslut som i detta afseende kommer att fattas. Man är i allmänhet der af den åsigten, att det vore mycket att beklaga både för orterna och för statens egen skull om nybyggerna komme att för framtiden förhindras.

*Angående
förvaltningen
af kronans
domäner.
(Forta.)*

Herrar *Pehr Nilsson i Vittjerf, Bäckström, Hellgrén och Grape* instämde med Herr *Hæggström*.

Friherre Nordenfalk: Jag delar den uppfattningen att denna fråga är en af Riksdagens stora frågor och att den derföre är väl värd att något längre och utförligare diskuteras. Den förste talarens anmärkningar tror jag träffade betänkandet så, att det deraf redan blifvit nog söndersargadt. Han banade derigenom väg för det yrkande som sedermera framstälts af Herr Lyttkens och som äfven jag tror vara den nödvändiga konsekvensen af den granskning som öfvergått betänkandet, då vi erinra oss huru långt Riksdagen är framskriden. Jag ber derföre att få vända mig just mot Herr Lyttkens' yrkande, icke för att söka bestrida det, utan för att göra en detaljanmärkning mot detsamma, hvilken jag tror vara befogad, så vidt man önskar att Medkammaren skall dela Herr Lyttkens' förslag, om detsamma blir Kammarens beslut. Den anmärkning jag ämnar göra stödjer sig nemligen på åtskilliga uttalanden i Första Kammaren, der man ofta betonat att, om något af statens jord afhändes, försäljningssumman skall användas till inköp af annan jord. För min del vill jag icke för framtiden bestämdt yrka derpå, i synnerhet om, såsom några talare yrkat, det blifver bestämdt, att de fastigheter, som icke gifva 500 kronor i arrende, skola säljas. För sådan händelse vill jag icke tänka mig att penningar som å försäljningarne inflyta skola *alltjemt* användas till inköp af ny jord, men jag tror det icke nu vara nyttigt, om Riksdagen bestämde så som Herr Lyttkens i slutet af sitt yrkande föreslagit, eller att penningarne skulle användas "*antingen* till minskning af statens skuld *eller* till bestridande af statens utgifter för jernvägsanläggningar". Mot detta förslag kan främst anmärkas att, då här är fråga om betydliga summor, det icke torde vara lämpligt att Riksdagen meddelar alternativa heslut, utan att bestämmelse lemnas om när det ena eller det andra skall gälla. För min del skulle jag helst se att till en början, då arrendering af de nu kronan tillhöriga egendomarne kan ifrågakomma, summan helt användes på sätt Utskottet föreslagit, till inköp af lämpligt belägna hemman, som sedan kunna förenas med kronans egendomar och bringa dem till större värde. Jag skall derföre anhålla att få instämma i Herr Lyttkens' yrkande, med

Angående
förvaltningen
af kronans
domäner.
(Forts.)

ändring af sista raden i hans förslag, samt yrkar fördenskull att köpesumman tills vidare ställes till Kongl. Maj:ts disposition för att användas till inköp af skog eller annan egendom.

Det synes mig att faran af att godkänna Herr Lyttkens' förslag i öfrigt icke är stor. Det är nemligen, såsom flere talare förut anmärkt, dels icke så synnerligen många egendomar som måste utarrenderas under nästa år, dels är också att märka att, derest Kongl. Maj:t framlägger för Riksdagen nytt förslag i början af nästa riksdag, kan detta förslag hinna att granskas och beslut deröfver fattas inom första fjerdedelen af året och sålunda, om Riksdagens beslut sedermera vinner Kongl. Maj:ts godkännande, tillämpas redan under första hälften af nästa år. Det är således icke stor fara, om ett sådant provisorium nu kommer till stånd, helst om boställsdirektionerna tills vidare fortfarande att fungera.

I afseende på sjelfva siffran tror jag visserligen att det skulle vara skäl att en större summa än 75,000 kronor ställes till Kongl. Maj:ts förfogande, men jag vill likväl icke göra något yrkande härom, emedan, för den korta tid som är i fråga, siffran icke är af synnerlig vikt. Då emellertid få af dessa boställen torde vara försedda med dugliga kartor, torde det vara nödvändigt att staten, för att erhålla noggrann kunskap om egendommarnes beskaffenhet, forcerade deras mätning och beskrifning; och jag kan då icke föreställa mig att den ifrågavarande summan skall kunna blifva för ändamålet tillräcklig under de första åren, allrahelst som jag svårligen kan tro att den bestämmelse, som nu finnes i landtmäteritaxan, att förste och andre landtmätarne skola utföra landtmäteriförrättningar för statens räkning emot lägre pris än för de öfriga i taxan angifna, kan tillämpas, emedan densamma blifvit beslutad utan afseende på det stora tillskott i dessa landtmätarens arbete, som nu skulle komma i fråga. Men ju förr uppmätningen och beskrifningen göres, ju förr man får utrönt rätta vidden och beskaffenheten af dessa statens egendomar, ju förr kan man förenkla förvaltningen af dem och erhålla goda materialier för deras uppskattning.

Då diskussionen rört sig icke blott kring den punkt, som är föredragen, utan kring alla förslagens punkter samt Kammaren, derest det yrkande, hvartill jag hufvudsakligen slutit mig, vinner bifall, icke lärar sedermera vilja sysselsätta sig med någon granskning punktvis af Utskottets förslag, så vill jag, medan jag har ordet, mot detaljbestämmelserna lägga några anmärkningar till dem, som redan äro gjorda. Jag tror nemligen att saken är så viktig, att, om man kan göra någon äfven smärre observation, som vid omredaktionen kan vara värd att tagas i betraktande, den tid, som dertill behöfves, icke kan sägas vara föspild.

Det heter i *fjerde* punkten, att, när kronans fördel anses sådant fordra, må bland annat qvarnverk m. m. vid utarrendering af den egendom, hvartill detsamma hör, undantagas och på särskildt arrende upplätas, om högre afkomst derigenom kan påräknas. Men någon form för utredandet af huru vida så kan blifva fallet har jag icke i grunderna sett anvisad; och jag har svårt att tänka mig, huru en *tillförlitlig* ut-

redning skall kunna ske, om t. ex. det alternativa arrendevärdet af en egendom med eller utan qvarn, och med qvarnen i senare fallet särskild utarrenderad, utan att försöksauktion medgifves; men huru faro med det på hvarje del gjorda högsta anbudet, om det befinnes att egendomen bör odelad utarrenderas? Det synes derföre icke lämpligt, att denna bestämmelse bland grunderna kvarstår annat än möjligen såsom villkorlig och då fördelen af delning är påtaglig.

I femte punkten heter det att till den arrendeavgifft, hvar för egendom må utbjudas, skall lokalkmyndigheten afgifva förslag, men sedermera finner jag icke detta uppskattningsvärde omnämndt i de senare punkterna. Det heter visserligen i 6:te punkten att, "erhålles ej antagligt anbud" o. v. s. men man kan icke deraf veta, om detta värde är det samma som den förvaltande myndigheten uppställt såsom minimivärde.

I sjette punkten bestämmes, att "samtliga anbud" skola af lokalnämnden pröfvas. Är detta samtliga gjorda anbud eller blott samtliga de anbud, som gå öfver minimisiffran? Det senare synes emellertid vara meningen, emedan det torde vara svårt nog att taga upp alla anbud, som äro gjorda å öppen auktion, och inregistrera alla dervid företedda säkerhetshandlingar. Mot 6 punkten måste jag vidare förnya den anmärkning, som redan förut blifvit gjord, att de vilkor och kvalifikationer som här äro stadgade för att gjordt anbud skall till närmare pröfning upptagas, gälla endast för de lokala myndigheternas föregående pröfning, men alldeles icke för den myndighet, som slutligen eger att antaga eller förkasta de afgifna anbud, ehuru det tvärtom synes mig som om dessa bestämmelser i synnerhet borde angå den myndighet som i sista hand afgör, åt hvilken arrendet skall upplåtas. Denna anmärkning gjordes redan uti Utskottet mot Kongl. Majts förslag, men det oaktadt har Utskottet icke funnit skäl, att dervid fästa afseende. Jag förstår icke skälet härtill, så mycket mindre som den anmärkta oegentligheten synes mig vara af vigt.

Hvad beträffar den i 10 punkten gifna bestämmelse, skulle jag för min del gerna se, om arrendator kunde beredas den lättnad att han icke behöfde särskildt resa in till länsresidenset, för att betalla in arrendesumman, utan att detta under vissa förbehåll kunde ske genom rekommenderad försändning direkt till ränteriet, hvilket nu icke synes vara tillåtet.

Vidare heter det i 12 punkten att, om arrenderad egendom har andel i allmänning, så kommer detta arrendator till godo; såvida icke vederbörande förvaltningsmyndighet anser att med sådan fastighet bör förfaras i enlighet med hvad i punkten 2 mom. a stadgas. I afseende särskildt på häradsallmänning skulle jag för min del icke vilja gå in på, att ett sådant utbrytande må af staten kunna göras, lika litet som det är tillåtet för den enskilde eller kommunen. Det är emelligen tydligt, att en plausibelt skött allmänning skall förlora betydligt i värde, om delar af dess i årshyggen lagda arealafsöndras, liksom deraf dess framtida skötsel försvåras; staten har ju i de flesta fall redan uppsigten öfver dessa skogar.

Angående
förvaltningen
af kronans
domäner.
(Forts.)

Angående
förvaltningen
af kronans
domäner.
(Forts.)

I 13 punkten läses: "I enlighet med de anvisningar och bestämmelser, som varda arrendator meddelade, eger han, om tillgång å egendomen finnes, upptaga torf till bränsle för husbehof m. m." Det borde dock vara tydligt angifvet, huruvida meningen är att dylika anvisningar endast böra gifvas, då arrendator första gången tager emot arrendet, eller om de skola meddelas årligen eller för hvarje gång han skall taga torf till bränsle. Det senare torde å ömse sidor blifva ganska besvärligt. I afseende å tillträdande arrendators skyldighet att ansvara dels för af företräddaren inledda större odlingsföretag och dels för af kommunen beslutade jernvägsbyggnader m. m. synes det mig som om *alla* sådana förbindelser borde vid auktionstillfället uppgifvas, så att den förre alltid, då han gör anbud, känner till dylika omständigheter och det icke efteråt kan på honom ställas anspråk, dem han icke vid anbudet kände.

Beträffande de handlingar, som kunna lemnas till säkerhet för arrendevilkorens fullgörande, är här redan nämnt att, äfven om de vid mottagandet blifvit godkända, så behöfva de likväl en fortgående granskning, så att man alltid kan vara säker om, huru vida de fortfarande äro sådana att de kunna godkännas. Jag tror därför i likhet med en föregående talare, att det kanske vore försigtigare att inskränka dessa säkerhetshandlingar, så att i allmänhet och till en början endast räntebärande obligationer kunde i stället och borgen emottagas.

I 29 punkten heter det: "Hvart femte år eller oftare, om så aktas nödigt, skall af vederbörande lokalnämnd ekonomisk besigtning å hvarje kronoegendom verkställas." Det torde likväl vara olämpligt att denna lokalnämnd skall samfäldt verkställa alla dessa besigtningar; äfven der de utarrenderade egendomarne äro mycket små.

I slutet af 30 punkten bestämmes att: "vederbörande förvaltningsmyndighet eller arrendator må likväl, der egendomens betydighet *eller andra omständigheter* dertill föranleda, i stället för så beskaffad af- och tillträdessyn, påkalla syn af häradshöfding och nämnd."

Denna bestämmelse innefattar väl således äfven den af- och tillträdessyn, som i stad hålles af rådstufvurätt. Det förefaller mig emellertid litet egendomligt, att en af rådstufvurätt eller magistrat hållen syn skulle kunna af häradssynerätt kasseras. Bestämmelsen torde böra begränsas endast till förhållandena på landet. För fullständighetens skull hade det äfven varit önskligt att jemväl några bestämmelser meddelats om *tiden* när arrendator skulle ega att utbekomma dessa ersättningar, ty äfven detta kan för honom mången gång vara af stor vigt att på förhand veta. Jag anhåller att Kammararen ville ursäktas om jag, som ej haft tillfälle afhöra hela diskussionen i denna fråga, möjligen upprepat förut gjord anmärkning.

Jag vill nu icke vidare upptaga Kammararens tid utan inskränker mig till att förnya mitt yrkande om bifall till Herr Lyttkens' förslag med ändring i fråga om slutorden, som jag tagit mig friheten föreslå.

Herr Jöns Pehrsson: Då jag på förmiddagen hade ordet såg det ut, som om den nära förestående middagsstunden gjort Herrarne litet otåliga; och sjelf kom jag då icke heller ihåg att tala om åtskilliga

förhållanden, som jag anser böra vid afgörandet af denna fråga tagas i betraktande. Jag slöt då mitt anförande med att yrka bifall till Herr Lyttkens' förslag med den förändring deri, som gjorts af Herr Carl Ifvarsson. Emellertid hafva dessa båda Herrar velat påstå att de grunder, som uti ifrågavarande afseende för närvarande gälla, skola vara ganska bra och tillräckliga. Ja, nog tror jag också att de nu gällande grunderna skulle kunna gå an, om blott de tillämpades rätt. Men just i det afseendet har jag tagit mig friheten att i en motion, som jag vid denna riksdag framlagt, visa huru illa dessa grunder uppfylla sitt ändamål på det sätt de nu tillämpas. Jag för min del står derföre på den ståndpunkt, att jag gerna skulle vara böjd att antaga några andra som vore bättre än de nuvarande, som åtminstone i det af mig i min motion omnämnda fall visat sig vara, man må väl kunna säga, under all kritik. Och kan ett sådant fall inträffa en gång, så är det icke omöjligt att det kan finnas flera liknande.

Hvad nu särskildt beträffar de af Utskottet föreslagna grunderna, så är det åtminstone för mig aldeles omöjligt att någonsin kunna ge min röst för ett sådant stadgande som i 6 punkten. Men då flere af de talare, som yttrat sig, instämt i mitt ogillande af denna punkt, så skulle man möjligen kunna få den punkten ändrad, och i så fall skulle jag kanske icke hafva något emot att i öfrigt antaga Utskottets förslag för ett år, om man anser att dermed något vore vunnet, ty på så kort tid hoppas jag väl att icke många fall, sådana som det jag i min motion omnämnt, skola hända inträffa. Emellertid torde det icke vara så lätt att bestämma hvad som nu vore klokast att göra. Å ena sidan kan jag, som jag redan sagt, icke gå in på ett sådant godtycklighetssystem, som Utskottet i 6 punkten föreslagit. Hvad beträffar de öfriga punkterna, har man nog äfven hört många anmärkingar framställas; men att de alla varit så befogade, är väl icke så aldeles gifvet. Å andra sidan äro de nu gällande grunderna långt ifrån tillfredsställande. Någon förbättring i dem är endast möjlig derigenom att det högsta arrendeanbudet, om derföre ställes full säkerhet, ovilkorligen antages. Men blir detta lag, så reducerar sig ock frågan om de öfriga förändringarne ganska mycket. Jag vill emellertid icke nu frångå mitt förra yrkande, men för den händelse att Herr Lyttkens' förslag icke blir antaget, kommer jag att i afseende på 6 punkten yrka bifall till det af mig förut framställda ändringsförslaget, att nemligen det högsta anbudet ovilkorligen skall antagas.

En talare har uttalat en varning om att denna fråga skulle kunna blifva af svår social och politisk betydelse. Hur något sådant skulle kunna inträffa, kan jag dock för min del icke förstå, ty vare sig att Utskottets förslag antages eller förkastas, bör väl regeringen af de många uttalanden, som nu i frågan förekommit, kunna inse, att den aldrig kan hafva något hopp om framgång för ett förslag, som medger ett sådant godtycke hos den blifvande förvaltningen som Utskottets förslag. Skulle man antaga detta oförändradt, så blefve förhållandet ovilkorligen sämre än nu. Men att det för närvarande icke heller är i det afseende alltför väl bestämdt, det tror jag mig hafva tillräckligt visat i min motion. En förbättring i sjetten punkten af Utskottets förslag är

*Angående
förvaltningen
af kronans
domäner.
(Forts.)*

Angående
förvaltningen
af kronans
domäner,
(Forts.)

derföre alldeles nödvändig. Jag har i motionen påpekat ett fall, der en arrendator af kronans egendom hade sist förflutna vinter afverkat skog & egendomen utan att dertill hafva skogsstyrelsens medgifvande och utan att utsyning af vederbörande jägeribetjent föregått. Af den afverkade skogen har han sedan sålt timmer till ett värde, som åtskillige personer tagit på sin ed icke understiger 2,000 kronor, men som sannolikt är ännu högre. Ett sådant förhållande anser jag vara väl värdt att beaktas så af regering som riksdag. Men att få det afhjelpat det lär väl, som man säger stå i vida fältet. Ty lagen kan icke utträtta allt; utan beror det mest på att hafva en god lagens handhafvare. Men nog förefaller det mig oförklarligt, huru ett sådant tilltag kan få ostraffadt passera. Icke heller lär det väl hafva skett af okunnighet; sådant kan man ej gerna antaga.

Jag slutar nu med att förnya mitt yrkande om bifall till Herr Lyttkens' förslag, sådant det blifvit af Herr Carl Ifvarsson förändradt, men Utskottets förslag kan jag icke antaga oförändradt. Sjette punkten i detsamma måste förändras. Bifalles icke Herr Lyttkens' förslag, skall jag således se till hvad jag vid nämnda punkts föredragning kommer att yrka.

Chefen för Kongl. Finansdepartementet Herr Statsrådet Forssell: Jag vill först begagna tillfället att berigtiga en missägning, hvartill jag på förmiddagen gjorde mig skyldig. Jag yttrade då i förbigående, att Utskottets förslag i första punkten fylde en brist, som förefans i både Kongl. Maj:ts och komiterades förslag. Jag tänkte dervid endast på första punkten i komiterades förslag och förbisåg, att i dess andra punkt fanns omnämndt hvad Utskottet i första punkten föreslagit.

För öfrigt har jag begärt ordet för att yttra några ord om Herr Lyttkens' förslag, hvilket erhållit ett särdeles betydelsefullt och tungt vägande förord af en högt ärad talare på stockholmsbänken. Denne talare har framhållit flera beaktansvärda anmärkningar emot Utskottets förslag; och vare det långt ifrån mig att vilja på något sätt förringa vigten och betydelsen af dem. Jag har sjelf åtskilliga anmärkningar att göra emot detta förslag och begagnar nu tillfället att särskildt framhålla, hurusom bland andra origtigheter i detsamma äfven förekommer, att enligt 29 punkten hela lokalnämnden skall deltaga i de der omnämnda ekonomiska besigtningarna. Denna anmärkning synes mig dock, lika litet som de öfriga mot förslaget framställda, rätteligen böra leda till den slutsatsen, att hela förslaget för deras skull bör förkastas. Mig synes det vara det enda rätta, att på grund af framställda anmärkningar göra ändringar der ändringar tarivas, och helt visst bör Kamraren lägga sig särskild vinning om lagstadgandenas förbättring, i den riktning hvarå den ärade talaren gifvit anvisning. Att för några bristers skull fälla dödsdomen öfver förslaget, vore i min tanke detsamma som att med ogräset bränna upp hvetet och det i en tidpunkt, då deraf kan uppstå verkliga och betydande olägenheter. För mig är hufvudsaken att andra, femte och sjette punkterna i Utskottets förslag bifallas. Dessa äro hufvudmomenterna i förslaget. I synnerhet måste man lägga märke dertill, att 5 och 6 punkterna innehålla vilkoren och

Angående
förvaltningen
af kronans
domäner.
(Forts.)

grunderna för ordnandet af den lokala förvaltningen. Ingen har velat underskatta vigten af en sådan organisation af lokalstyrelsen; ingen har velat bestrida, att, i synnerhet inom vissa delar af riket, betydande svårigheter skulle uppstå vid förvaltningen af den stora mängd domäner, som staten nu kommer att öfvertaga, derigenom att omsorgen om dem kastas allenast på landsstaten. För min del vill jag icke genom att tillråda uppskof med frågans behandling bära ansvaret för dessa svårigheter; och jag vågar hemställa, huru vida det kan vara lämpligt att Riksdagen nu helt hastigt åtager sig ett dylikt ansvar. För öfrigt är det ju uppenbart, att Herr Lyttkens' förslag är af rent negativ art. Ett antagande af detsamma skulle knappast kunna sägas vara motiveradt af någonting annat än att Riksdagen icke haft tid eller lust att underkasta sig en omsorgsfullare pröfning af Kongl. Maj:ts och Utskottets förslag. En sådan mattighetsförklaring tror jag dock knappast vore Riksdagen värdig. Den skulle ej heller leda till något godt resultat. Kongl. Maj:t skulle derefter icke veta något mera, än han visste förut. Det är uppenbart att i denna Kammare göra sig gällande två alldeles motsatta åsikter i förevarande frågor representerade, om jag icke misstager mig, af just de två talare, hvilka ställt sig såsom hufvudmän för förslaget att genom afslag uppskjuta frågans behandling. Kongl. Maj:ts förslag har i sjelfva verket ställt sig förmedlande emellan dessa begge motsatta åsikter och fått dem begge emot sig. Men kommer nu från Riksdagen icke något annat svar än ett rent afslag å Kongl. Maj:ts förslag, så torde väl knappt till nästa eller till en kommande Riksdag kunna framläggas något annat förslag, än det nu föreliggande, eller åtminstone endast med en eller annan mindre förändring. Frågan skulle således genom ett rent afslag icke blifva bragt det ringaste framåt. Jag vågar därför hemställa, att Herr Lyttkens' förslag icke måtte varda Kammarens beslut.

Herr Hjelm: Hvad sjelfva hufvudfrågan beträffar så lär väl knappast kunna förnekas, hvad af flere talare äfven blifvit erinradt, att den är en af de viktigaste som vid denna riksdag förelegat till behandling. För min del anser jag därför att vi icke nu i riksdagens mer än elfte timma böra i en så viktig statsekonomisk angelägenhet fatta ett för lång framtid, eller åtminstone för lång tid, bindande beslut, enär det varit omöjligt för alla att nu så sätta sig in frågan som nödigt är och saken påfordrar. Af sådant skäl yrkar jag utan vidare tal derom bifall till Herr Lyttkens' förslag.

Då en representant från Norrland, Herr Hæggström, för en stund sedan hade ordet i denna fråga, vidrörde han några förhållanden som för en stor del af norra Sveriges invånare äga stor vikt och betydelse; och i hans yttrande instämde då, som jag tyckte mig höra, samtliga representanterne från Norrbottens och Vesterbottens län, med undantag af mig.

Jag vill nu förklara att äfven jag instämmer i hvad herr Hæggström yttrade, men ber att dertill få tillägga några ord. Deruppe i norden inom de län vi tillhöra, har man länge oroligt afvaktat att från Herr Chefen för Finansdepartementet få höra något uttalande

Angående
förvaltningen
af kronans
domäner.
(Forts.)

om hvilka åsichter hysas i den för dessa län så viktiga nybyggesfrågan. Herr Hæggström tillät sig äfven att till Herr Finansministern ställa en slags uppmaning att vid detta tillfälle låta oss och dessa läns invånare höra ett sådant uttalande derom. Herr Finansministern fann icke för godt det göra i sitt senaste anförande, åtminstone icke så vidt jag kunde höra. Dervid var han naturligtvis i sin fulla rätt, men säkert är att man i de norra orterna med mycken oro motser regeringens vidare åtgärder i denna fråga, nemligen om nybyggen fortfarande skola få anläggas eller icke, samt om de redan befintliga skola få ega bestånd. Det har nemligen af åtskilliga på senare tider vidtagna åtgärder tyckts framgå, att meningen är att vidare icke tillställa dessa anläggningar för landets kultivering och beredande af existens af der varande menniskor, som i dessa nordligare bygder öka sig hastigare än i landets nedre provinsar. Detta har förefallit oss oroande. Äfven jag representerar befolkningen på ett och annat hundratal kvadratmil af lappmarken der som åtgärderna i fråga röra. Undren således icke, att jag till följd af påtryckningar från folkets sida måste begagna mig af detta tillfälle att uttala mitt beklagande, om man skall fortgå på den beträdda vägen, den att åter utlägga till skogsmark redan, och sedan lång tid tillbaka, upptagna, bebyggda och odlade ställen och förneka tillstånd till nyas upptagande der sådant ändamålsenligt ske kan. Många bittra tårar äro redan gjutna af de invånare deruppe, hvilka genom vidtagna regeringsåtgärder måst lemna sina hem, som för dem varit allt, måst lemna dem, kanske för en ringa försummelse i odling, eller till följd af, att de litat på en tienstemens ord, att, om de upptoge, bebyggde och odlade stället, skulle de alltid vid afvittringen få det i ego. Ett fortgående på denna väg, skulle, som sagdt, hos dem förorsaka den yttersta sorg.

Inom lappmarken finnas ännu offentliga odlingslägenheter, med bördig jordmån. Der kau utrymme genom nya hemmans upptagande, plats och existens derigenom beredas för mångdubbelt den der nuvarande befolkningen. Mycket vore att säga i detta, men må det nu sagda få för denna gång vara nog, synnerligen då det går litet på sidan om hufvudfrågan här nu för tillfället.

Jag vill endast tillägga: det synes mig vara något egendomligt, att regeringen tycks vara så rädd om skogen inom lappmarken, der massor kvadratmil skog finnas, som der skyddas af skogslag, samt att odlingsmarkerna icke skola der få tillgodogöras, men deremot regeringen vara särdeles skuggrädd för att bidra till att Vesterbottens kustland skulle få laga skydd för sin ungskog, då behofvet är känt och länsrepresentationen det fyra gånger begärt.

Herr Jonas Andersson: Det finnes ett gammalt ordspråk, som säger, att alla vägar bära till Rom. På samma sätt förefaller det mig vara med alla de anmärkningar, som här blifvit gjorda mot Utskottets förevarande förslag. Dessa anmärkningar syfta alla till ett slutligt mål, nemligen att kullslå alltsammans, men de äro af så mot hvarandra stridande art och beskaffenhet, att, om anmärkarne skulle

sins emellan uppgifva sina skäl, skulle de blifva fullkomligt oense i nästan hvarenda punkt. Den ene gillar Kongl. Maj:ts förslag, den andre gillar det visserligen i princip, men ogillar förslaget i dess helhet; men båda komma till det resultat, att man bör undanskjuta alltsammans. Herr Lyttkens gör ganska grava anmärkningar mot Utskottets förslag i dess bestämmelse om lokalförvaltningens bestyr, som efter hans förmenande skulle blifva så odrägligt dyrbar, att det skulle gå öfver all mätta. Men hurudan Herr Lyttkens har tänkt sig en sådan lokalstyrelse, framställer han icke egentligen. Det går an att förespegla allt möjligt och i mörka färger; det är icke svårt att rifva ned, men väl att uppgöra ett nöjaktigt förslag; och det skulle roa mig att se huru vida, om dessa anmärkare finge uppställa ett förslag, detta skulle blifva bättre än det af Utskottet nu framlagda. Det må vara sant, att förslagets genomförande blir dyrbart; men jag vill fästa uppmärksamheten derpå, att Utskottet föreslagit, det ett läns område kan fördelas i flere eller färre delar, hvarigenom tillsynen och väglängden att färdas för förvaltningsnämnden kan göras kortare och mindre besvärlig. Men derjemte har Utskottet framställt, att för vinnande af besparing endast en ordförande skulle för hela länet tillsättas, hvilken skulle sammanhålla det hela inom länet i full konsekvens.

Det har blifvit anmärkt, och detta kan väl äfven hafva något skäl för sig, att icke alla tre ledamöterna i lokalnämnden böra resa på hvarje förrättning, såsom t. ex. ekonomiska besigtningar o. d. För min del tror jag icke heller, att detta är nödvändigt, utan att åt ordföranden gerna kan uppdragas af de öfriga ledamöterna att infinna sig vid de ekonomiska besigtningarne äfvensom vid sådana förrättningar, på hvilka icke någon större vikt ligger och der fråga icke är om att ordna utarrenderingen i dess helhet eller göra några särskilda bestämmelser. Att *någon* af lokalnämnden måste infinna sig vid de ekonomiska besigtningarne är klart, ty denna nämnd representerar egaren, hvilken alltid bör vara närvarande såväl vid laga syner som vid ekonomiska besigtningar. Men att alla tre skola resa kan naturligen icke vara nödvändigt, utan bör det bero på dem sjelfva att bestämma hvilken eller hvilka som skola vid förrättningen infinna sig. Vill Kammaren emellertid föreskrifva, att endast en af nämnden skall infinna sig vid åtskilliga förrättningar af mindre betydighet, må detta gerna ske. En sådan bestämmelse kan äfven ganska väl sammanjemkas med hvad Första Kammaren i detta afseende beslutat.

Den egentliga anmärkning, som Herr Lyttkens och med honom Herr Carl Ifvarsson framställt mot förslaget, gäller 5:te och 6:te punkterna. De hafva nemligen ansett, att det högsta anbudet å hvarje egendom ovilkorligen skall vara det positivt gällande och bestämmande. Men om så skulle vara, att det högsta anbudet jemte den säkerhet som erbjudes ovilkorligen skulle vara det gällande, så hemställer jag om någon vidare pröfning kan erfordras, utan om det icke helt enkelt kan vara nog att bestämma, att den, som afgifvit högsta anbudet och lemnat nöjaktig säkerhet, skall antagas.

Angående
förvaltningen
af kronans
domäner.
(Forts.)

Angående
förvaltningen
af kronans
domäner.
(Forts.)

Deremot har Utskottet ansett, att styrelsen icke bör var ovilkorligt bunden vid högsta anbudet, ty detsamma kan ju understundom afgifvas af en person, hvilken staten lika litet som någon enskild jordägare kan vilja antaga till arrendator. Sådana fall kunna ju inträffa, då det är långt fördelaktigare att antaga ett lägre anbud, nemligen om det samma gifvits af en person, hvilken gjort sig känd såsom mera solid och redbar samt mera kunnig i landtbruk, än den hvilken lemnat det högre anbudet. Ett stadgande om att det högsta anbudet skulle för styrelsen vara absolut bindande skulle dessutom komma otvifvelaktigt att leda till ett fullständigt utsugningssystem vid arrendering af statens jord. Man hoppas att densamma skall genom en allt mer rationel landthushållning uppbringas i allt högre värde. Men detta stadgande skali i stället leda derhän att arrendebuden uppdrivas högre, än egendomens afkastning kan motsvara, och i följd häraf att arrendator tvingas att ur egendomen taga en större behållning, än som med dess ändamålsenliga skötsel är förenlig. Och detta skall icke någon som helst kontroll kunna förhindra. Jag tror derföre att Utskottet träffat det rätta, då det föreslagit att i främsta rummet skall hänsyn tagas till högsta anbudet, men att styrelsen derjemte skall fästa afseende vid så väl den säkerhet som för arrendets utgörande erbjudes som äfven huru vida den bjudande gjort sig känd för redbar verksamhet, äfvensom om han redan arrenderar samma egendom och den väl skött.

Man har anmärkt att genom ett sådant stadgande vederbörande skulle vara oförhindrade att utöfva godtycke eller mannamån. Jag har redan under förmiddagen anmärkt att afgörandet af dessa frågor bör i främsta hand ligga hos lokalstyrelserna. Och då ledamöterna i dessa styrelser skola utses af landstingen, kan jag svårigen föreställa mig att något landsting skulle vara till den grad kortsynt att det skulle till ett dylikt förtroendeuppdrag utse personer så kvalificerade, att de vid uppdragets fullgörande skulle kunna göra sig skyldiga till mannamån. Och likaledes tror jag att dessa styrelseledamöter skulle genom ett sådant beteende riskera allt för mycket för att dertill våga göra sig skyldiga. Vill man låta lokalnämnden vara den myndighet, som både i första och sista hand antager arrendator, så skall jag icke sätta mig deremot. Men jag tror dock att ordningen fordrar att en öfvermyndighet finnes, den må nu inrättas huru som helst. Och man skulle ju kunna i fråga om arrendators antagande ordna saken på det sätt, att öfvermyndigheten afgör den i sista hand, men på grund af den lokala myndighetens deri förebragta utredning. En sådan modifikation i Utskottets förslag kunde ju lätt göras och derigenom torde de olika besluten inom Kamrarna kunna lättast sammanjemkas.

Herr Bergström har gjort anmärkningar mot en hel mängd af de punkter, som Utskottet föreslagit. Men en del af dessa anmärkningar äro dock efter min uppfattning något sökta. Så t. ex. frågade han, huru en uppbördsman skulle bära sig åt, om arrendator af kronojord icke inom arrendeåret erlägger sitt arrende. Utskottet har föreslagit att arrendator skall vara skyldig att utgifva arrendet före utgången af hvarje arrendeår, "arrendator dock obetaget att dessförinnan

vid allmänna kronouppbördsstämman arrendeafgiften erlægga.“ I hvilketdera fallet som helst skall ju arrendet vara erlagdt före arrendeårets slut. Jag kan sålunda icke fatta, huru detta förslag skulle kunna gifva anledning till tvekan vid dess tillämpning.

Herr Bergström framställde vidare en anmärkning emot 8:de punkten, der det stadgas, att i fall de, som hafva qvar sin optionsrätt till utarrenderad fastighet, icke anmäla sig inom viss tid, så skall man vidtaga samma procedur, som i 5:te och 6:te punkterna sägs. Men detta är fullkomligt origtigt. Ty Utskottet har icke föreslagit samma procedur som i 5:te och 6:te punkterna utan proceduren skulle blifva densamma som vid utarrenderingen. Och att någon förberedande åtgärd icke är behöflig, det säger sig sjelf; ty om optionsrättsinnehafvaren icke anmäler sig inom förelagd tid, så anses optionsrätten förfallen och den nya myndigheten har då att gå till väga alldeles på samma sätt som i 5:te och 6:te punkterna blifvit föreslaget. Således var denna i likhet med flera anmärkningar något sökt. Men det är, som sagdt, vanligtvis fallet, att, om man vill komma till ett visst mål, så uppsöker man anmärkningar mot motsidans förslag äfven der sådana egentligen icke finnas. Jag medger emellertid befogenheten af den anmärkning samme talare framställde mot redaktionen af den af Utskottet föreslagna 1:sta punkten. Jag erkänner nemligen att ordalydelsen der är något otydlig och jag tager mig därför friheten föreslå det punkten måtte erhålla följande förändrade lydelse: *Att kronans fasta egendom, som ej är till visst statsändamål anslagen och till följd deraf stäld under särskild embetsmyndighets vård eller till omedelbart begagnande upplåten skall, der den ej af skogsstyrelsen förvaltas, på sätt här nedan stadgas, utarrenderas;* och anhåller jag, det Herr Talmannen ville framställa proposition å denna redaktionsförändring.

Herr Friherre Nordenfalk har gjort nästan samma anmärkningar mot förslaget som några föregående talare. Men dessa anmärkningar anser jag mig icke behöfva bemöta, då de, åtminstone de allra flesta, voro af beskaffenhet, att de kunna anses redan besvarade dels uti Utskottets motivering och dels i dess förslag.

Den af Herr Hæggström framställda anmärkningen lemnar jag derhän. Utskottet hade ingen egentlig befogenhet att befatta sig med de af honom påpekade förhållanden, särskildt i de norrländska länen, i afseende å skogen, då den kungliga propositionen icke gaf någon anledning dertill.

För min del anser jag, att det bäst anstode Kammaren, om den nu vidtoge pröfning af hvarje särskild punkt i Utskottets förslag och dervid gjorde de anmärkningar och mindre förändringar Kammaren kunde finna lämpliga. Ett undanskjutande af hela frågan skulle nemligen, enligt mitt förmenande, föranleda att densamma lemnades, så att säga, vind för våg under den närmaste framtiden.

Herr Axel Bergström framhöll äfven, att man icke behöfde antaga ett så underhålligt förslag som Utskottets, då man hade ett godt sådant att bygga på, nemligen komiterades. Jag undrar dock huru många af dem, som i denna fråga äro af olika mening med Utskottet,

Angående
förvaltningen
af kronans
domäner.
(Forts.)

*Angående
förvaltningen
af kronans
domäner.
(Forts.)*

i allo gilla komiterades förslag. Äfven bland komiterade voro menin-
garne delade; reservanterne förfäktade en åsigt, pluraliteten en annan.
Och då härtill kommer att de flesta skälen i komiterades förslag
ogillades så väl vid de förberedande sammanträden, som för frågans
utredning höllos uti Stats-Utskottet, som ock vid dess behandling inom
Utskottet, så hemställer jag, huruvida man med fog kan säga att detta
förslag är så fullgodt och ofelbart som Herr Bergström velat påstå.

Jag anhåller om bifall till Utskottets förslag med den af mig
föreslagna redaktionsförändringen i 1:sta punkten.

Herr Svensén: Jag ansluter mig till det af Herr Lyttkens fram-
ställda förslaget, sådant detsamma blifvit af Herr Carl Ifvarsson for-
muleradt.

Beträffande den af mig väckta motion, som Utskottet haft till
behandling i sammanhang med denna fråga, så hade jag gerna önskat,
att Utskottet något mer, än nu skett, tagit dess innehåll i öfver-
vägande. Jag har uti motionen föreslagit en vilkorlig försäljning af
en del utaf statens egendomar. Jag tror nemligen icke, att staten är
rätte man att vara jordegare, och för denna min mening har jag stöd
af flere auktoriteter, bland hvilka jag här särskildt åberopar t. f.
Presidenten i Kammarkollegium Grefve Wrangel. Han yttrade nem-
ligen till Kammarkollegii protokoll den 26 Oktober 1876, bland annat,
följande ord, som jag ber att få uppläsa: "Det hör nemligen inga-
lunda till statens uppgift att deltaga i någon enskild, vare sig jordbruks-
eller annan näring, utan att lemna dem fria åt folkets utöfvande och
endast skyddande stå öfver dem, i den mån de äro med de allmänna
sambhällsändamålen förenliga, eller hämmande inverka derpå, för så
vidt de kunna med dessa ändamål komma i strid. Att staten äfven
tid efter annan insett, erkänt och tillämpat denna sanning, bevisas
t. ex. deraf, att den för längesedan upphört att för egen räkning
bedrifva bergsbruk och åtnöjt sig med att beskatta denna näring".

Då jag således är af den meningen, att det vore allra nyttigast
för statens ekonomi om staten försålde sina jordegendomar; men då
jag härutinnan icke fått tillräckligt understöd för att med hopp om
framgång kunna göra ett sådant yrkande, så inskränker jag mig för
närvarande till att instämma med de talare, som yrkat att alla
statens jordegendomar, som icke lemna 500 kronor i årlig inkomst,
skola försäljas. Man har visserligen sagt, att genom en sådan försälj-
ning afhänder sig staten sin fasta egendom. Men då jag finner lämp-
ligt att, såsom några reservanter i Utskottet föreslagit och jag i min
motion påpekat, använda de för försäljningen inflytande medlen till
jernvägsanläggningar, inköp af statspapper eller andra dermed jem-
förliga obligationer, så tror jag att den anmärkningen kan förfalla,
helst jag föreställer mig att statens jernvägar äro en lika god egendom,
som någon annan fast sådan. Jag vill för ingen del, att dessa medel
skola begagnas på sätt Utskottet föreslagit, nemligen till inköp af
skogsmark eller annan fast egendom. Ty deraf skulle helt säkert
hvarken staten eller den enskilde hafva samma gagn, som om medlen
användes på sätt jag tagit mig friheten förorda och hvarom jag, då

punkten C) kommer att föredragas, ämnar hos Herr Talmannen an- hålla om proposition.

*Angående
förvaltningen
af kronans
domäner.
(Forts.)*

Herr Sven Nilsson i Efveröd: Sedan jag sist hade ordet, hafva några, dels redan förut upprepade och vederlagda, och dels nya anmärkningar mot Utskottets betänkande blifvit framställda, hvilka jag skall upptaga till bemötande, ehuru detta, i afseende på en del af dem måhända, till följd af deras beskaffenhet, torde vara temligen öfverflödigt; ty hvar och en, som tager dem i närmare skärskådande, skall finna att de förfalla af sig sjelfva. I afseende å 4:de punkten har en talare gjort anmärkning mot bestämmelsen i Utskottets hemställen att: qvarnverk, vattenfall, fiske, sten- eller kalkbrott, eller annan lägenhet må vid utarrendering af den egendom, hvartill den- samma hör, jemte nödigt utmål undantagas och på särskildt arrende upplåtas, om högre afkomst derigenom kan påräknas“. Hvaremot talaren gjorde den anmärkning, att inga grunder eller bestämmelser voro föreskrifna i förslaget för att komma till slutsatsen om en sådan högre afkomst. I detta fall ber jag få hemställa, om det kan vara lämpligt i ett förslag sådant som detta, att utminutera alla dylika detaljbestämmelser för hvarje särskildt fall, helst då Utskottet föreslagit tillsättande af myndigheter med icke allenast lokalkännedom, utan äfven med erforderliga detaljkunskaper; och man bör väl kunna lemna något förtroende för dessa myndigheter, som få sig detta uppdraget anförtrodt med utarrendering af statens egendom, allra helst då dessa myndigheter äro sådana som svenska folket sjelft eger utse. Då Utskottet föreslagit, att landstingen skola utse två personer och att Kongl. Maj:t för dem skall utse en ordförande, som skola utgöra lokalnämnden, bör det väl vara antagligt att dessa personer besitta fullständig lokalkännedom i det ena som det andra afseendet, så kan jag icke förstå de farhågor, som talaren vid denna punkt uttalade. Han framstälde vidare den anmärkningen, som redan förut blifvit gjord af en annan talare, nemligen den, att det vore öfverflödigt pröfva samtliga ingifna anbud, då det högsta i regeln skall gälla. Då jag sist hade ordet, angaf jag, som jag tror, tillräckliga skäl för den åsigten att alla de, som göra anbud på arrendering af statens egen- dom, hafva rätt, eller åtminstone befogade anspråk på att få dessa anbud pröfvade. Ty, om han icke utginge ifrån den förutsättningen, så är det ganska tydligt att han, helt naturligt icke gjort något anbud alls.

Samme talare gjorde äfven enahanda anmärkningar vid 6:te punkten — som af flera föregående blifvit gjorda. Jag vill i detta afseende fästa uppmärksamheten vid, att ingen af de talare, som här upp- trädte till Utskottets försvar, hafva obetingadt yrkat bifall till Utskottets deri framställda förslag — jag kan dock icke inse, hvarföre man icke, då man anser sig hafva skäl att framställa anmärkningar, kan på samma gång försöka att sätta ett bättre förslag i stället. I detta hänseende har dock Herr Jöns Pehrsson varit den enda, som visat sig verkligen vilja åstadkomma något, och hans förslag torde äfven

Angående
förvaltningen
af kronans
domäner.
(Forts.)

kunna tillfredsställa alla dem, som äro med nämnda paragrafs, af Utskottet föreslagna bestämmelser, missnöjda, så vida man i öfrigt vill saken.

En annan talare framställde flera anmärkningar mot åtskilliga punkter i Utskottets betänkande samt ansåg dessutom detsamma i dess helhet vara så underhålligt och opraktiskt, för att ej nämna något annat, att han ansåg detsamma icke kunna antagas.

Han rigtade med anledning deraf åtskilliga anmärkningar mot några angifna punkter, som jag ber att få med några ord besvara. I afseende å 8:de punkten fästade han uppmärksamheten på, att punkten ej stode i öfverensstämmelse med gällande lag, då han nemligen ansåg, att arrendator, som nu enligt kontrakt har optionsrätt sig förbehållen, bör hafva optionsrätten åt sig fortfarande bevarad, om han egendomen väl brukar, hvilket enligt lag skall af Konungens Befallningshafvande utrönas. Enligt Utskottets i denna punkt framlagda förslag har man härvid dock endast tillagt, att Konungens Befallningshafvande skall pröfva, huru vida optionsrätt får ega rum, *med ledning af lokalnämndens afgifna yttrande*, d. v. s. att lokalnämnden skall undersöka de på frågan inverkan förhållanden och derom till Konungens Befallningshafvande afgifva yttrande, men Konungens Befallningshafvande ensam har, i full öfverensstämmelse med nu gällande lag, afgörandet härutinnan sig anförtrodd: har arrendatorn egendom väl skött, bibehålles han vid arrendet, eljest mister han sin optionsrätt och vill han ej inom föreskrifven tid öfvertaga egendomen änyo emot det fastställda arrendevärdet, förfaller hans rätt till det nya arrendet, allt i öfverensstämmelse med gällande föreskrifter, och egendomen utarrenderas då på samma sätt som all statens öfriga egendom. Den ärade talaren sade sig icke förstå, huru med en sådan egendom, hvartill förre arrendatorn förlorat sin optionsrätt, skulle förfaras; men för min del kan jag ej förstå annat än att dermed skall förfaras på lika sätt som med all annan staten tillhörig egendom, som skall utarrenderas, hvilket också Utskottet föreslagit.

Vidare gjorde samme talare mot 10:de punkten den anmärkningen, att för kronofogden kunde uppkomma förvecklingar derigenom att arrendeafgiften skulle kunna få erläggas såväl vid kronouppbördsstämman som i länets ränteri. Jag tror dock ej, att så bör blifva förhållandet, ty häradskrifvaren kommer att hädanefter som hittills utdebitera arrendemedlen på samma gång som kronoutskylderna, hvar efter arrendatorn eger att, der han så önskar, vid allmänna kronouppbördsstämman arrendeafgiften erlägga. Gör han det ej, är kronofogden fri från besvär, då arrendeafgiften skall i så fall inbetalas i ränteriet. Men hvad är för kronofogden lättare för att åstadkomma ordning och reda, än att efter uppbördsstämman slut till Konungens Befallningshafvande inskicka restlängd öfver obetalda arrendeafgifter. För min del kan jag således icke finna, att några förvecklingar genom det föreslagna uppbördssättet, hvilket måste blifva till stor fördel för arrendatorerna, behöfva uppstå. Ytterligare har samme talare frågat, huru kronofogden skall förfara, för den händelse arrendeafgiften erbjudes till betalning vid uppbördsstämman som hålles efter den 14 Mars.

Om man genomläser Utskottets förslag, hvilket jag befarar att denne talare icke med nog uppmärksamhet gjort, framgår dock deraf, att arrendatorn alldeles icke har rättighet att betala arrendeafgiften efter den 14 Mars. Deri är nu ifrågavarande punkt alldeles tydlig och bestämd, då nemligen deri bestämmes, att arrendeafgiften skall *före utgången af hvarje arrendeår* inbetalas.

*Angående
förvaltningen
af kronans
domäner.
(Forts.)*

Vidare gjorde den ärade talaren anmärkning deremot, att enligt 25:te punkten in-teckning kunde antagas för god säkerhetshandling för fullgörande af arrendevilkoren. Jag ber dervid få fästa hans uppmärksamhet på att högst få af allmogen äro innehafvare af obligationer och om endast sådana finge gälla såsom säkerhetshandlingar, få af landtbe-folkningen skulle kunna erbjuda någon realsäkerhet, men att deremot en landtman, som har fast egendom, lätt kan låta in-teckna denna och erbjuda in-teckningen såsom säkerhet för arrendet. Detta kan han åstadkomma, men obligationer tror jag icke många af allmogen kunna prestera. Talaren sade äfven, att det skulle för veder-börande myndigheter vara förenadt med allt för stort besvär att låta förnya dessa in-teckningar. I detta hänseende vill jag fästa hans uppmärksamhet på att redan nu finnas förvaltande statsmyndigheter, som mottaga in-teckningar såsom säkerhet för utlemnade statslån; och hvarföre skulle icke då in-teckningar få gälla såsom säkerhet för full-görande af arrendevilkor. Så är det t. ex. för Statskontoret icke förenadt med svårighet att låta förnya in-teckningar, som lemnats såsom säkerhet för statslån. Att låta förnya en in-teckning är ju också den lättaste procedur i verlden och förenadt med ringa kostnad och ringa besvär. Den som härför skall bestrida dessa kostnader torde väl blifva arrendatorn, hvilket ju lätt kan föreskrifvas i arrendevilkoren.

Mot 29:de punkten af Utskottets förslag gjorde denne, likasom åtskillige andra talare anmärkning, hvilken redan flera gånger blifvit besvarad. Jag har för min del redan förklarat, att jag icke har något särdeles emot en ändring af denna punkt i det syfte, som Första Kammaren redan beslutat, nemligen att ej mera än en person skulle förrätta ekonomiska besigtningar. Jag tror dock att det för staten ligger större garanti i att lokalmyndigheten verkställer dessa besigtningar. Men anser man en ändring härutinnan alldeles nödvändig, skall jag för min del, som sagdt, gerna gå in derpå, och då ingen motsätter sig en förändring i den rigtning som önskas, förstår jag icke hvarföre de, som önska en sådan ändring, ej för densamma förelagtit en formulering, som med ändring af endast ett par ord låte sig verkställas.

Äfven mot 30 punkten har gjorts en anmärkning, visserligen icke af denne samme talare, utan till mig enskildt, men som kanske är den viktigaste af alla, som blifvit gjorda och en anmärkning, som synes mig hafva i någon mån skäl för sig, nemligen att äfven syn å stads-egendom kan ifrågakomma, men att för detta fall punktens stadgande derom, att man eger att påkalla syn af häradshöfding och nämnd ej är tillämpligt. Jag tror således att här kunde erfordras en redaktionsförändring, som dock vore lätt att verkställa, och hvilken jag skall föreslå vid den särskilda föredragning, som kommer att ega rum i denna punkt.

Angående
förvaltningen
af kronans
domäner.
(Forts.)

Vidare har det af samma ledamot af Kammaren, hvilken jag i näst föregående punkten sysselsatt mig med att besvara, framhållits, att denna punkt är tydlig deri, att mellan den förvaltande myndigheten och arrendatorn skulle tvist kunna uppkomma, huru vida syn skall ske af kronofogde och två nämndemän, eller af häradshöfding, och nämnd. Denna anmärkning kan ej besvaras mer än på ett sätt, nemligen att förslaget är tydligt, ty hvilken af dem, som begär syn, vare sig den förvaltande myndigheten eller arrendatorn, så, om man läser Utskottets förslag med uppmärksamhet, har han en sådan rätt och behöfver icke komma i ringaste tvist om tydningen af punkten. Samme ärade talare sade, att han skulle kunna i oändlighet uppräknade dylika anmärkningar mot förslaget, men äro de icke af svarare beskaffenhet än de han hittills anfört, är det ingen konst att vederlägga dem, hvilket jag tror redan är gjordt i afseende på dem som hittills framstälts, och jag skall anhålla att den ärade talaren måtte fortsätta de ytterligare anmärkningar som ligga honom på sinnet; jag skall lofva att stå honom till tjenst att besvara dem. Några andra anmärkningar än dem, som nu äro besvarade, vet jag ej vara framställda, och har således nu ej anledning fortsätta dermed.

Det är någonting mycket egendomligt vid den diskussion, som förts i denna fråga inom denna Kammare, att så olika åsichter kunnat sammanjemkas, nemligen emellan Herrar Lyttkens och Carl Ifvarssons å ena sidan, och Landshöfding Bergströms å den andra, ett förhållande, som är mycket betecknande och som jag icke kan finna någon gång förr hafva varit händelsen. Anledningen härtill är oförklarlig, så vida man ej får söka den deri, att den ene talaren vill gå till den ene ytterligheten och hafva en tung, stor och af många embetsmän tillsatt styrelse, som kostar staten mycket penningar, och de andre vilja ingenting, eller åtminstone en så obetydlig och litet kostsam som möjligt. Jag fruktar dock att motiven i själva verket äro helt andra.

Utskottet föreslår en medelväg, som båda äflas att rifva ned, och om de lyckas häri, hvad skall väl följden blifva, när de två ytterligheterna skola ånyo drabba tillsammans, ty meningen är väl ej att slå ihjäl förslaget för alltid. Följden blifver väl jemväl då, att de olika elementerna skola drabba tillsammans och vidare fortsätta sitt förstörelseverk. Om nu Utskottets förslag, som går en medelväg mellan båda ytterligheterna afslås, har Riksdagen icke gifvit Kongl. Maj:t den ringaste anvisning, huru grunderna skola se ut, och huru kunna Herrarne begära, att Kongl. Maj:t på fri hand, utan ledning, skall kunna komma fram till Riksdagen med ett annat förslag, än det han redan framställt. Den ene vill mer och den andre mindre, och Kongl. Maj:ts förslag går midt imellan. Jag kan icke finna någon anledning för Kongl. Maj:t att framlägga ett annat förslag, helst de talare, som yrkat detsamma som Herr Lyttkens, erkänt, att Utskottets förslag är bättre än Kongl. Maj:ts proposition, och denna bättre än komiterades betänkande. Jag kan icke förstå, huru man kan vilja försöka att framlägga några skäl för ett afslag, när man har sådana åsichter.

Man har talat om, att man hellre skulle vilja behålla de gamla grunderna, hvilka man sagt vara bättre än de nu föreslagna, och för-

kasta dessa som äro underhaltiga. Ja! hvarför behåller man då icke dessa gamla grunder när de äro så utmärkta, hvarför framkommer man då med nya förslag? Man kan väl då icke begära, att Kongl. Maj:t skall framkomma med nya förslag utan hellre bibehålla det gamla. För min del anser jag dem odugliga och opraktiska, och detta lærer väl äfven i sjelfva verket få erkännas äfven af dem, som vid detta tillfälle äro så förtjusta i de gamla grunderna, och jag kan icke för min del förstå, huru man verkligen kan reda sig med dessa gamla grunder. Boställsdirektionerna försvinna med det gamla året, och Kongl. Maj:t kan icke tvinga dem att sitta kvar. Man har icke sagt huru Kongl. Maj:t skall gå till väga, om man afslår de nu framlagda grunderna, enligt hvilka det är landstinget, som skall tillsätta två personer och Kongl. Maj:t ordföranden i lokalnämnden, ty en sådan måste nödvändigt finnas och jag undrar just, hvad man vill sätta i stället. Mina Herrar! Den emot Utskottets förslag uppresta oppositionen förefaller mig till den grad märklig, att jag fruktar att syftemålet med det begärda afslaget är liktydigt med nöjet att få afslå en Kongl. proposition och det på densamma grundade Utskottsbetänkandet och jag skall visst icke missunna dem detta nöje.

Jag anhåller om bifall på den nu föredragna punkten, och då jag har anledning att tro, att man får göra yrkande vid hvarje punkt särskildt, då den kommer under ompröfning, skall jag göra de yrkanden och förslag till redaktionsförändringar med anledning af gjorda anmärkningar i afseende på grunderna, som jag anser behöfliga.

Häruti instämde Herrar *Ake Andersson*, *Per Nilsson* i Kulhult, *Jöns Rundbäck*, *Christen Assarsson* och *Ivar Månsson*.

Herr Axel Bergström: Herr Talman! Utaf Herr Statsrådets och Chefens för Finansdepartementet senaste yttrande vill det synas, som om han ansåge, att Kammarens antagande af Herr Lyttkens' förslag skulle försätta Kongl. Maj:ts regering i en särdeles ogynsam ställning, då deremot antagandet af Utskottets förslag icke skulle göra det. Bland annat förmenade han, att antagandet af Herr Lyttkens' förslag skulle med nödvändighet leda dertill, att lokalförvaltningen måste öfverlemnas åt landsstaten. Rigtigheten af en sådan slutledning kan icke af mig erkännas. Kongl. Maj:t sjelf har ju i sin nådiga proposition i afseende på lokalstyrelsen icke föreslagit något bestämdt, utan endast begärt: "att Riksdagen ville medgifva, att Kongl. Maj:t måtte tills vidare, på sätt lämpligast syntes, ordna lokalförvaltningen af kronans domäner; samt att Riksdagen för sådant ändamål ville å extra stat för år 1878 anvisa ett belopp af 56,000 kronor att användas dels till arfvoden åt sådana förrättningsmän, som i landsorten kunde vardas tillsatta för utarrendering af och tillsyn öfver berörda domäner, dels ock för öfriga med samma lokalförvaltning förenade utgifter."

Näväl! Herr Lyttkens' förslag går liksom Utskottets i denna del, ut på att till Kongl. Maj:ts disposition för år 1878 ställa ett anslag af 75,000 kronor å extra stat. Derjemte föreslår Herr Lyttkens full

Angående
förvaltningen
af kronans
domäner.
(Forts.)

frihet för Kongl. Maj:t att använda samma anslag, på sätt Kongl. Maj:t finner lämpligast. Detta anslag skulle således, enligt Herr Lyttkens' förslag, kunna till erforderlig del användas till ordnande af lokalstyrelsen likaväl, som de 56,000 kronor, hvilka Kongl. Maj:t för sådant ändamål afsett af det för domänförvaltningen i dess helhet äskade anslaget, 85,000 kronor. För min del skulle jag också vara ytterst benägen för att bifalla Kongl. Maj:ts begäran om 85,000 kronors anslag, men någon synnerlig vigt ligger icke här på, om det ena eller det andra beloppet beviljas; och deraf följer, att bifall till Herr Lyttkens' förslag icke skulle försätta Kongl. Maj:ts regering i en sämre ställning än bifall till Utskottets förslag, i hvilka båda förslag hemställas, att penningarne skulle användas, på sätt Kongl. Maj:t funne lämpligt.

Herr Statsrådet och Chefen för Finansdepartementet yttrade vidare, att Herr Lyttkens' förslag vore af så negativ art, att, om det af Kammaren bifölles, Kongl. Maj:ts regering derigenom icke skulle få veta mera, än den visste förut. Jag föreställer mig, att en Kongl. proposition aflåtes till Riksdagen för att få bifall till hvad Kongl. Maj:t deri föreslagit, men ingalunda på försök och i syftemål att bereda Kongl. Maj:ts regering tillfälle att få veta mera än han vet förut. Här är för öfrigt *icke* fråga om bifall till Kongl. Maj:ts proposition, ty något yrkande derom har icke ens af Herr Statsrådet och Chefen för Finansdepartementet framställts, utan om bifall till Utskottets förslag, som efter mitt förmenande i många delar är en försämring af Kongl. Maj:ts proposition.

Någon berättigad anledning förefinnes icke heller till antagande, att ett bifall till Herr Lyttkens' förslag skulle, såsom Herr Statsrådet och Chefen för Finansdepartementet behagade yttra, innebära en mattighetsförklaring från Kammarens sida och icke vara Kammaren värdigt. Hvad mig enskildt beträffar, vågar jag försäkra, att något sådant motiv icke bestämmer min mening; ty jag är icke matt utan tvärtom beredd att diskutera grunderna, huru länge som helst för att söka få dem så goda som möjligt. Dock är jag af den mening, att de grunder, som här föreslagits, äro af den beskaffenhet, att de icke kunna förbättras.

Skulle man, oaktadt man nu icke kan åstadkomma en fast och organiserad styrelse, dock åsyfta att fastställa grunder för utarrendering af domänerna, vore betänkandets återförvisande till Utskottet i afsigt att få grunderna redigerade i öfverensstämmelse med de anmärkningar, här blifvit gjorda, den enda lämpliga utvägen för vinnande af nämnda syftemål. I mitt förra anförande tillät jag mig fästa uppmärksamheten derpå, att dessa grunder i sjelfva verket äro att anse såsom en lag och att texten i dem således bör vara lika omsorgsfullt redigerad som en vanlig lagtext; och då jag icke någonsin sett, att Kammaren tillföre inlåtit sig på försök att omedelbart redigera lagar utan ett lagförslag, hvaremot anmärkningar blifvit gjorda, vanligen återremitterats till Utskottet för omredigerings verkställande, så torde enahanda förfaringssätt äfven i detta fall böra användas. Det är också högligen att afråda, att Kammaren skulle på egen hand vid-

taga förändringar i en så vigtig lag som denna, hvars stadganden icke komma att intagas i arrendekontrakten, utan hvilken skall innehålla de ständiga grunder, till hvilka i kontrakten hänvisas.

Frågan gäller ju här icke annat än, huru vida det är bättre att tills vidare begagna de grunder för utarrendering af statens egendomar, som nu äro gällande, eller de grunder härför, som Utskottet föreslagit. Det är ju endast derom det är fråga; och det bör då betonas och återigen betonas, att Utskottet sjelft icke afsett att dess grunder skola vara definitiva. Äfven ett bifall till Utskottets förslag innebär ju en uppmaning till Kongl. Maj:t att inkomma med nytt förslag till grunder, ty Utskottets grunder skulle, enligt Utskottets förslag, gälla endast intill dess frågan om ordnandet af styrelsen öfver statens domäner blifvit af Kongl. Maj:t och Riksdagen afgjord. Om detta hinner att ske vid nästa eller först vid 1879 års riksdag, vet jag icke; men det förefaller mig, som om det varit Utskottets mening, att under år 1878 skulle kunna vinnas nödig erfarenhet, så att Kongl. Maj:t derefter skall kunna framlägga förslag icke blott till centralstyrelsens utan äfven till lokalstyrelsens ordnande. Ty om man ser på Utskottets motivering, finner man, att anledningen, hvarföre Utskottet icke inlåtit sig på pröfning af centralstyrelsens organisation, varit den, att Kongl. Maj:ts förslag icke innehåller något i fråga om lokalstyrelsens beskaffenhet. Jag tror således, att, äfven om Utskottets förslag nu antages, regeringen blifver försatt i den ställningen, att den måste förr eller senare inkomma till Riksdagen med förnyadt förslag till grunder för utarrendering af statens domäner.

Då jag nu har ordet vill jag begagna tillfället att vid Herr Lyttkens förslag göra ett amendement nemligen att det belopp, som ställes till Kongl. Maj:ts disposition, måtte, på det något deficit icke skall uppstå, höjas från 75,000 kronor till hvad Kongl. Maj:t äskat eller 85,000 kronor.

Slutligen vill jag med några ord bemöta den siste ärade talaren. Han gjorde åtskilliga försök att förklara något, som han slutligen ansåg sig icke kunna förklara. Deraf torde kunna slutas, att han icke lyckats begripa det, som han ville förklara, och då lär det vara naturligt, att han slutligen afstod från sina förklaringsförsök.

Herr Statsrådet Forssell: Kongl. Maj:ts nådiga kungörelse af den 7 Augusti 1863, angående förändrade föreskrifter i fråga om sättet att bestämma minimi- och maximi-beloppet för arrenden af kronans egendom är utfärdad i öfverensstämmelse med de af Rikets Ständer på grund af Kongl. Maj:ts framställning i ämnet fattade beslut, och innehåller:

”Då jordlägenhet af nyss omförmälda slag skall under arrende upplåtas, bör ett minimum, hvarunder, och ett maximum, hvaröfver det årliga arrendet ej får gå, utsättas med hänseende dels till lägenhetens beskaffenhet, utrönt genom tillgängliga kartor och egobeskrifningar med mera, dels till beloppet af de för andra egendomar i orten utgående arrenden, hvilka med arrendatorns utkomst och egendomens behöriga skötsel anses förenliga; och skall förslag till sådant minimum och maximum,

*Angående
förvaltningen
af kronans
domäner.
(Forts.)*

*Angående
förvaltningen
af kronans
domäner.
(Forts.)*

vid sammanträde på stället upprättas af kronofogden i orten med biträde af landtmätare, samt, efter egendomens större eller mindre betydighet, en eller två i landtbruk kunnige och för oveld kände ojäfvige män, hvilka af vår Befallningshafvande för hvarje särskildt tillfälle utses; egande desse förrättningsmän, om de skulle finna egendomen kunna genom odlingar, torpanläggningar eller andra dylika företag märkligen förbättras, att på samma gång jemväl föreslå hvad i sådant afseende må för ändamålsenligt anses.

Öfver denna förrättning bör protokoll af kronofogden uppsättas, hvilket, af samtliga förrättningsmännen undertecknad, skall af Vår Befallningshafvande, med eget yttrande öfver hvad föreslaget blifvit, insändas till Vårt och Rikets Kammarkollegium, som har att såväl fastställa minimi- och maximi-arrendenas belopp, som äfven besluta om de förbättringar, hvilka förrättningsmännen må hafva ansett tjenliga — hvarefter förekomma åtskilliga bestämmelser, som jag nu icke behöfver uppläsa.

Efter min uppfattning utgör detta af Kongl. Maj:t och Riksdagen gemensamt fattade beslut tillsammans med Kongl. kungörelsen af den 17 Juli 1847 grundvalen för den nuvarande anordningen af lokalstyrelsen. Dessa författningar bestämma så väl grunderna som formerna för utarrendering af till statsverket indragna egendomar. Det synes mig derför klart, att, om Herr Lyttkens' förslag skulle blifva Kammarens beslut, så finnes knappt någon annan utväg än att begagna just detta sätt för egendomarnes utarrendering. Det är med hänsyn härtill, som jag har ansett, att man efter detta förslags antagande i dess nuvarande form svårligen skulle kunna begynna någon ny organisation af lokalstyrelserna, utan vore tvungen att hädanefter som hittills för utarrenderingen använda kronofogdarne; och ärendena komma att som förut gå sin gång genom Konungens Befallningshafvande och till Kammarkollegium. Jag tror, att i åtskilliga af rikets län, bland andra just Örebro län, svårigheterna deraf icke skulle blifva särdeles stora; men vänder man sig till rikets sydliga delar, så råda der helt andra förhållanden. Jag har mig bekant, att just från denna del af landet särdeles stora bekymmer hysas för möjligheten att utföra de åligganden, som komma att på en gång läggas på landstaten. Det är derföre, som jag ansett det vara nödigt att begynna anordnande af någonting i samma väg som Utskottet har tänkt sig eller nämnder inom provinserna.

I fråga om den betydelse, som Riksdagens uttalade åsigt kunna ega för Kongl. Maj:t, är jag visserligen af samma åsigt som den siste ärade talaren, eller att Kongl. Maj:t alltid låter sina framställningar till Riksdagen bestämmas af hvarje ifrågavarande ärendes egen betydelse och fordringar. Men vi veta väl, att Kongl. Maj:t i allmänhet lägger sig vinn om att höra sakkunniga myndigheter och så vidt möjligt tager hänsyn till deras uppfattning af förhållandenas kraf. Samverkan mellan Konung och Riksdag förutsätter väl också, att Kongl. Maj:t fäster något afseende vid Riksdagens åsigt och önskingar i förekommande frågor; och då få ämnen torde gifvas, der så mycket sakkunskap kan af Riksdagen erbjudas, som just i det nu

föreliggande, lärer väl ock Kongl. Maj:t här hafva stort skäl att lyssna till Riksdagens önsknings. Det är just därför att man skulle komma att sakna allt stöd af Riksdagens uttalade åsigt, som jag vågade förmena, att ett rent afslag svärligen skulle kunna anses främja ärendets vidare behandling.

På dessa grunder vidhåller jag fortfarande min åsigt, att Kam-maren skulle göra bäst, om den icke antog Herr Lyttkens' förslag.

Herr Carl Ericson: Det var egentligen Herr Finansministerns näst sista anförande i denna fråga, som föranledde mig att begära ordet. Jag har visserligen åhört hans båda yttranden i detta ämne, men jag beklagar, att hans anföranden icke hafva öfvertygat mig om nödvändigheten att för närvarande antaga de af Utskottet här föreslagna grunderna för förvaltningen af kronans domäner och detta i betraktande af de många och befogade anmärkningar, som mot Utskot-tets förslag blifvit framställda.

Hvad är det väl nu som skulle göra det så oundgängligt nödvän-digt, att detta förslag antages? Herr Finausministern yttrade, att Kongl. Maj:t, derest förslaget afslås, icke skulle få något svar på sin framställning till Riksdagen. Detta vore den ena olägenheten. Den andra skulle, enligt Herr Finansministerns förmenande, bestå deruti, att Kongl. Maj:t i sådant fall skulle hänvisas uteslutande till landsstaten för skötseln af domänerna och de utarrenderingar, som nästa år före-komma i stor mängd.

Hvad den första olägenheten beträffar, så vågar jag verkligen tro, att det kan vara lika bra att icke gifva Kongl. Maj:t något svar som att gifva ett dåligt sådant. Det är bättre från Riksdagens sida att tåga än illa tala. Hvad åter angår den senare olägenheten eller svårigheten att, i händelse förslaget förkastas, handhafva skötseln af dessa domäner, som måste stå under statens öfverinseende, så får jag fästa Kammarens uppmärksamhet derpå, att i det af Herr Lyttkens framställda förslag anhålles att Kongl. Maj:t skulle på sätt honom lämpligast synes ordna förvaltningen af statens fastigheter. Nu erkänner jag, att det kan synas som om frågan genom antagande af Herr Lyttkens' förslag skulle förfalla, då Första Kammaren redan antagit Utskottets förslag. Men jag får i detta afseende säga det-samma som Herr Axel Bergström nyss yttrade, att någon mattighet icke bemäktigat sig mig, utan att jag är fullt beredd att ånyo be-handla frågan, för den händelse Utskottet skulle kunna åstadkomma någon förmedling mellan det beslut, som Första Kammaren redan fattat och det beslut, som Andra Kammaren nu möjligen kommer att fatta. Jag anser frågan vara af den vikt, att jag icke vill bidra till ett förhastadt beslut. Frågan är omogen, derom finnes intet tvivel, och jag tror att det vore ganska nyttigt i allmänhet och möjligen också ganska tillfredsställande, särskildt för Kongl. Maj:t, att kunna anställa och använda i de olika landsorterna erfarne personer under den tid, som torde gå förbi, innan en fast organisation kan komma till stånd. Dessa personer skulle antagligen kunna lemna regeringen en mängd ganska värdefulla upplysningar och bidrag till frågans slutliga lösning.

*Angående
förvaltningen
af kronans
domäner.
(Forts.)*

Angående
förvaltningen
af kronans
domäner.
(Forts.)

Vid sådant förhållande förenar jag mig med dem, som yrkat bifall till Herr Lyttkens' förslag.

Villigt erkänner jag de stora förtjänsterna i komiténs betänkande, men hvad beträffar förslaget om landets indelning i distrikt, tror jag att tillräckligt afseende icke blifvit fäst på tienstemännens förmåga att sköta alla tjenstegöromål, som skulle förekomma. Med afseende å t. ex. det föreslagna 6:te distriktet, inom hvilket jag är boende, vågar jag förklara, att det skulle vara fysiskt omöjligt för två människor att medhinna alla de göromål, som skulle åligga inspektören och assistenten. Distriktet är nemligen alldeles för vidsträckt.

Hvad Kongl. Maj:ts förslag angår, så är det i mina ögon ett stort fel, att i detsamma komiténs förslag angående det nya embetsverket "Domämförvaltningen" blifvit öfvergifvet. Kongl. Maj:t har nemligen föreslagit ett särskildt embetsverk för förvaltningen af kronans domäner i hvad det angår jordarrenden, men öfvergifvit komiténs förslag att uti denna nya styrelse inlägga den nuvarande skogsstyrelsen för att handlägga äfven frågor om skogsarrenden.

Hvad vidare beträffar Utskottets förslag, så synes detsamma hafva utgått från den allmänneligen och icke minst inom denna Kammare gängse åsigten, att man bör undvika inrättandet af några fasta, stora styrelser med bestämda former, och man har till följd häraf dragit sig tillbaka från förslaget att för skötande af kronans domäner inrätta en centralstyrelse. Man har trott sig vara behjelpet genom att lappa litet på de nuvarande formerna för utarrendering af kronoegendomar. Man vill låta Konungens Befallningshafvande, hvar i sitt län, hafva öfverinseendet och förvaltningen i öfrigt handläggas af lokalnämnder, sammansatta af landstingens förtroendemän. Men — mine Herrar — jag tror, att denna tankegång är alldeles oriktig och jag vågar påstå, att Herrarne icke gjort sig fullt reda för hvad här i sjelfva verket är fråga om att ordna och förvalta. Det är en vidt-omfattande och vigtig administration, hvarom nu är fråga. Hvar och en, som tjenstgjort vid något indelt regemente, inser nogsamt frågans vigt. För att handhafva förvaltningen af alla de boställen, hvilka tillhört indelningsverket och numera äro till statsverket indragna, hade hvarje regemente sin boställsdirektion, som var ganska mycket upptagen af göromål. Vidare hade regementsskrifvaren ej obetydligt arbete med boställenas förvaltning och för öfrigt snart sagdt hela regementet. Man fick oförmodadt en liten skrifvelse allt som oftast och måste resa hit eller dit för regementets räkning. Detta gälde så väl officerare som underofficerare. Men allt detta arbete vill man nu lägga på några få personer. Det går icke, mine Herrar!

Jag kan således, från hvilken sida jag än ser saken, icke anse Utskottets förslag annorlunda än såsom ett hastverk, hvilket icke skulle förmå lemna säkra garantier för en trygg och ändamålsenlig förvaltning af kronans domäner, hvarföre jag anhåller om bifall till Herr Lyttkens' förslag.

Herr Lyttkens: Herr Finansministern uppläste den förordning, som nu gäller för utarrendering af statens egendomar och sade, att,

om det af mig framställda förslaget blefve Kammarens beslut, Kongl. Maj:t icke skulle kunna i någon mån afvika från de föreskrifter, som berörda förordning innehåller. Jag vill ännu en gång uppläsa mitt förslag till beslut. Det har följande lydelse: att Riksdagen skall medgifva, att Kongl. Maj:t, tills vidare och till dess Riksdagen uppå förnyad framställning i ämnet vidare beslutit, må, på sätt lämpligast synes, ordna förvaltningen af kronans domäner, dock så att hittills gällande grunder och former för arrendeupplåtelse af samma domäner skola i tillämpliga delar tjena till efterrättelse.

*Angående
förvaltningen
af kronans
domäner.
(Forts.)*

Man kan väl näppeligen visa regeringen större förtroende, än som ligger uti ett sådant beslut. Riksdagen lemna derigenom Kongl. Maj:t fria händer att på lämpligaste sätt ordna förvaltningen af statens fasta egendomar. De bestämmelser, hvilka i afseende å de myndigheter, som skola utarrendera egendomarne, nu gälla, torde dermed få anses upphäfd, men ej de grunder, som gälla för sjelfva utarrenderingen.

Herr Finansministern ansåg icke, att Kammaren, genom att besluta i enlighet med mitt förslag, skulle besvara Kongl. Maj:ts proposition. Regeringen kunde i sådant fall ej veta, hvilken mening Riksdagen hyser angående de grunder för utarrendering af indragna boställen, som Kongl. Maj:t föreslagit. Jo — vi hafva, genom att besluta på sätt jag föreslagit, svarat, att vi icke vilja veta af det godtycklighetssystem, hvarefter jemlikt propositionen och Utskottets förslag statens egendomar skulle komma att utarrenderas. Detta må väl vara ett bestämdt och tydligt svar. Vi lemna med fullt förtroende penningar till skötandet af förvaltningsbestyret, men de föreslagna på godtyckligheten byggda grunderna vilja vi icke hafva. Detta är visst icke ensamt min tanke. Jag hänvisar i detta fall till Kammarkollegii utlåtande den 26 Oktober sistlidet år. Der påpekas skarpt godtyckligheten af det föreslagna sättet för arrendators antagande och förordas bestämdt, att högsta anbudet bör gälla. Vice presidenten yttrar med afseende härå (sid. 65) bland annat mycket betänkansvärdt och riktigt:

“Dessutom eger den åtskilnad rum emellan Kronan och en enskild jordegare, att, då denne vid utarrenderingen af sin måhända euda egendom, hvarpå hans hela timliga välfärd kan bero, måste gå till väga med den största omtänka och försigtighet, Kronan deremot dels icke är så beroende af sina många arrendatorers hushållning och förmåga, dels lika mycket representerar den allmänna rättvisan som det allmänna ekonomiska intresset och således bör åt alla Statens medlemmar, som kunna och vilja å dess egendomar göra antagliga arrendeanbud, lemna fritt och öppet att derom med hvarandra täfla.”

Vidare talar han om olämpligheten af det utaf komiterade föreslagna sätt för pröfning af arrendeanbuden och säger (å 67 sidan) följande:

“Man söker väl att göra pröfningen af arrendeanbuden så mångsidig som möjligt, då fyra eller fem personer deröfver skola yttra sig innan den slutligen af Förvaltningen verkställles; men ytterst hvilat den dock på ett godtycke, och för mig åtminstone är det motbjudande, att min intelligens, min skicklighet, min affärsställning skola underkastas diskussion till ett protokoll inför Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, och icke den omständighet ensamt få gälla, att jag gjort högsta antagliga anbudet. Jag får derföre i underdånighet till-

Angående
förvaltningen
af kronans
domäner.
(Forts.)

styrka, att högsta anbudet alltid måtte antagas så snart det är åtföljdt af vederhäftig borgen.“

Detta har blifvit yttradt af en man med så stor erfarenhet i dessa ämnen. Antager man nu Utskottets i 6 § 2 mom. föreslagna stadgande, att den underordnade myndigheten skall vid pröfning af anbuden i främsta rummet taga hänsyn till högsta anbudet, men jemväl antager 3 mom. i samma §, enligt hvilken den högre centralmyndigheten, som skall slutligen afgöra frågan, får taga hvem han vill till arrendator, vare sig bland dem, som gjort skriftliga eller bland dem, som gjort muntliga anbud, så är ju sjelfva grundsatsen bortkastad och således ingen garanti mot godtycklighet vunen, utan tvärtom densamma upphöjd till lag och framhållen till regel.

Herr Sven Nilsson i Efveröd påstår sig visserligen hafva vederlagt talarens på stockholmsbänken, Landshöfding Bergströms anmärkningar mot Utskottets förslag, i det han sagt, att de stadganden och paragrafer, mot hvilka anmärkningar äro framställda, väl äro och kunna vara mindre lämpliga, men att det ju kan ändras. Jag vågar dock fråga, om detta kan kallas vederläggning? det är ju tvärtom bevis för och medgifvande att förslaget är i många delar olämpligt, och det är väl ej riktigt att nu på fri hand antaga lagparagrafer; då borde åtminstone återremiss ega rum. Herr Jonas Andersson har sagt, att, om vi icke antaga detta förslag, så kasta vi kronans egendomar vind för våg. Kan det kallas att lemna frågan vind för våg, då vi lemna till Kongl. Maj:ts disposition nödiga medel, med fullt förtroende, att Kongl. Maj:t skall ordna den förvaltande myndigheten på bästa sätt. Ej heller är det rätt att påstå frågan vara lemnad vind för våg genom att bibehålla hittills gällande grunder för utarrenderingen; ty icke kunna väl de myndigheter, som hittills haft dessa utarrenderingsärenden om hand, beskylas för att dervid ej hafva följt de i lagen bestämda rättvisa grunder. Hvad som nu framkallat denna fråga äro de missbruk, som vid bestämmandet af maximum egt rum och hvilka icke alltid kunnat förebyggas.

Stats-Utskottet medger sjelf, att dess förslag endast skulle vara afsedt att gälla *tills vidare*. Men bättre än att taga detta sväfvande "tills vidare" tycker jag det är att bibehålla hvad vi hafva, tills vi kunna få en bestämd organisation. Derigenom undvikes också att så många olika lagar komma att under de påföljande åren gälla och tillämpas för utarrenderingen och tillsynen af domänerna. Man säger, att, om vi icke antaga Utskottets förslag, Kongl. Maj:t icke skall kunna leta ut, hvad Riksdagen i denna fråga egentligen vill. Men enligt mitt förslag lemnas ju Kongl. Maj:t rätt att, med tillämpning af hittills gällande grunder, utarrendera kronans domäner till dem, som ingifvit högsta anbudet. Men vill Kammaren icke antaga detta förslag, så kan den ju förena sig om Herr Adlercreutz'. Detta förslag lemnar, ännu mera än Utskottets, rum för godtycke. Kammaren har således tre olika förslag att välja på, och genom att gifva sitt bifall till det ena eller andra, uttala sig för hvilken princip den anser böra komma att gälla.

Såsom sagdt, jag anser bäst, att förvaltningen och utarrenderin-

gen af kronohemmanen bör ega rum som hittills, men att vi på samma gång gifva Kongl. Maj:t en antydan om, i hvilken riktning vi önska, att ett nytt förslag i frågan måtte framläggas. Detta är ingalunda att, såsom man velat påstå, visa Kongl. Maj:t något misstroende, så mycket mindre då Kongl. Maj:t får nödiga medel till sitt förfogande samt fullkomligt fria händer att på de gamla grunderna styra och ställa med utarrenderingen af statens domäner, på sätt han finner lämpligast. Medel deremot till sjelfva förvaltningsmaskineriets definitiva ordnande, vill jag för min del aldrig gå in på att lemna Kongl. Maj:t, förrän ett bestämdt förslag blifvit framlagdt och godkändt huru denna förvaltning skall ordnas samt efter hvilka bestämda grunder den skall styra och utarrendera egendomarne.

*Angående
förvaltningen
af kronans
domäner.
(Forts.)*

Herr Statsrådet Forssell: Kammaren har nu fått en förklaring af det framställda förslaget, hvilken bör anses fullt autentisk, eftersom den utgått från författaren sjelf; en förklaring, som visserligen varit egnad att minska min, men å andra sidan må hända ökat den i Kammaren möjligen befintliga tvekan att antaga detsamma.

Jag hade föreställt mig, att detta förslag icke skulle gå ut på att rubba de af Konung och Riksdag bestämda grunder och former för utarrendering af de till statsverket indragna egendomar. Med förvaltning af hemman, som utarrenderas, menas väl i främsta rummet sjelfva utarrenderandet och formerna derför; ty utarrenderingen är otvifvelaktigt det viktigaste momentet i en sådan förvaltning. Skulle, genom antagande af Herr Lyttkens' förslag, Kongl. Maj:t få makt att ändra *ett* af de moment, som för närvarande bestämma utarrenderingsprocessen, så kan jag icke se, hvarest gränsen härför ligger eller hvarföre icke Kongl. Maj:t på samma grund skulle kunna ändra *alla* de öfriga momenten af samma process; eller, med andra ord, hvarföre man ej, genom antagande af detta förslag, åt Kongl. Maj:t öfverlemnade att bestämma öfver alla utarrenderingsformer och grunder, hvar till dock Kammaren må hända vore mindre benägen!

På detta sätt skulle på en omväg tillfälle lemnas Kongl. Maj:t att stryka alla hittills gällande bestämmelser för kompetens till erhållande af arrende. Då behöfde Kongl. Maj:t ingalunda taga hänsyn till maximum af anbudet, utan i dylika frågor handla fullkomligt efter godtfinnande.

Jag ser deri en ganska väsentlig brist i Herr Lyttkens' förslag och hemställer, huru vida det icke vore bättre, att Kammaren och Riksdagen uttalade sig för vissa grunder för utarrenderingen.

Herr Carl Ifvarsson: Jag vill icke bestrida möjligheten af de betänkligheter, som Herr Finansministern uttalat, ty det kan väl hända, att Kongl. Maj:t kan befinna sig i någon tvekan i afseende å sättet att gå till väga vid bestämmande af arrendebeloppens maximum och minimum. Men deremot vill jag nämna, att detta maximum och minimum icke utöfvar något inflytande på de egendomar, hvilka hittills icke varit utarrenderade, derföre att högsta anbudet der skall antagas. I detta hänseende är saken enligt mitt omdöme klar. Det är

Angående
förvaltningen
af kronans
domäner.
(Forts.)

endast med afseende å de egendommar, som äro utarrenderade och kontrakten angående hvilka influtit förbehåll för arrendatorerne om optionsrätt, som någon betänklighet kan förefinnas, men dessa egendommar kunna icke blifva särdeles många på ett år. Största antalet äro de till statsverket indragna och som skola utarrenderas första gången; på dem har det icke något inflytande, huru vida maximum eller minimum sättes högre eller lägre, emedan som sagdt, högsta anbudet der skall antagas, och då är man också ifrån betänkligheterna i detta hänseende.

Jag medgifver, att, hvad beträffar den föreslagna lokalnämnden, Utskottets förslag innefattar en förbättring jemförelsevis med Kongl. Maj:ts proposition, men den är af noll och intet värde, om sjetten punkten i samma förslag oförändrad antages och det är derföre jag tror att det vore bättre, om hela frågan för det närvarande blefve undanskjuten. Jag har visserligen under öfverläggningen hört yttras, att man borde åtminstone bestämma någonting i saken, ja, detta kan vara rätt, för så vidt det man vill bestämma innefattar en verklig förbättring af hvad man har, i annat fall lärer det väl vara bättre att behålla de gamla stadgandena. Och enligt min förmening skulle det vara en försämring att antaga Utskottets förslag, hvarföre det synes mig lämpligast att antaga Herr Lyttkens' förslag som visserligen undanskjuter frågan, men lemnar Kongl. Maj:t fria händer att ordna med förvaltningen på sätt honom godt synes, intill dess ett bättre förslag kan varda utarbetadt.

Jag har under öfverläggningen fått tillräcklig anledning att antaga, att hvilket förslag som helst, som från Utskottet framkommit, skulle hafva rönt motstånd. Meningarne hafva varit mycket delade beträffande lämpligaste sättet att ordna denna viktiga angelägenhet. Måne det då kan vara någon fara med att undanskjuta frågan ett år? Det är ju i sjelfva verket ej mer än åtta månader, till dess Riksdagen här åter sammanträder och då kan saken ånyo komma på tal och behandlas grundligare. Hade det icke varit så nära Riksdagens slut, skulle jag hafva velat återremittera frågan till Utskottet, men nu, sedan den lagbestämda tiden för Riksdagens sammanvaro redan lupit till ända, vore väl detta mindre tjenligt och jag tror ej något skulle dermed vinnas, då Utskottet säkerligen icke skulle kunna lyckas i det svåra arbetet att sammanjemka de olika meningarne.

Jag kan icke heller se, att det från regeringens sida finnes något skäl till klagan, då det ju icke är fråga om att neka anslaget, och jag tror derföre lämpligast vara att antaga Herr Lyttkens' förslag.

Herr Lyttkens: Jag har begärt ordet endast för att något litet förklara mig. Det tyckes, som om jag icke skulle vara i stånd att uttrycka mig så, att jag kan göra mig förstådd af Herr Finansministern. Jag vet väl, att ordet förvaltningen kan hafva den vidsträckta bemärkelse att det äfven kan innefatta utarrenderingens alla detaljer. Men då jag säger, att Kongl. Maj:t skall ega att ordna

förvaltningen och derpå tillägger, att grunderna skola blifva de gamla, så tror jag icke, att, såsom Herr Finansministern gjort, den tydning häraf kan göras, att regeringen, om mitt förslag skulle gå igenom, skulle ega att kasta bort alla hitintills gällande grunder. Jag tror, att det är svårt för mig att uttrycka mig tydligare än jag gjort. Jag skall derföre icke längre upptaga Kammarens tid.

*Angående
förvaltningen
af kronans
domäner.
(Forts.)*

Herr Carl Anders Larsson: Om jag rätt fattar Herr Lyttkens' förslag, skulle man genom att antaga detsamma fränsäga sig all rättighet att disponera öfver landets domäner och kullkasta stadgan- det i 77 § Regeringsformen. Jag tror icke, att den Andra Kamma- ren är så hastigt beredd på att ingå på något sådant. Hvarföre skall man lemna dessa viktiga egendomar utan den ringaste rätt för Riks- dagen att bestämma om förvaltningen och kasta all omsorg på re- geringen, likasom om regeringen icke skulle hafva så mycket annat att göra att regeringen mer än väl behöfver ett uttalande i detta hänseende från Riksdagens sida. Jag vill således hellre ingå på Ut- skottets förslag, i synnerhet som jag anser att Riksdagen icke kan vara bunden deraf, utan, om en eller annan bestämmelse deri skulle befinnas otjenlig, Riksdagen kan vidtaga förändring i denna del.

Jag har icke hört någon mera viktig anmärkning mot Utskottets förslag anföras än den, att, enligt detta förslag, icke ovilkorligen högsta arrendeanbudet måste antagas, utan att hvilket anbud som helst skall kunna antagas. Men frågan om fördelen af den ena eller andra principen i detta hänseende är af den beskaffenhet, att jag tror, att det icke är så godt hvarken för Herr Lyttkens eller mig att afgöra hvilkendera som är den bästa. Helst skulle jag önska, att förvaltningen i orterna finge till arrendatorer antaga de personer, till hvilka de kunna hafva förtroende, och att frågan om arrendatorers antagande icke skall tillhöra en styrelse här uppe i Stockholm, eme- dan denna styrelse icke kan ega tillräcklig kännedom om personerna i orterna. Men jag skall icke hålla på denna min åsigt, så att icke allt kommer att ramla.

Jag deltog i Stats-Utskottets sammanträde in pleno rörande denna fråga. Herr Lyttkens var der jemväl tillstädes, men han gjorde då icke så grava anmärkningar som han nu i Kammaren gjort. De anmärkningar, som han då gjorde, blefvo af Utskottet iakt- tagna.

Som sagdt, jag skulle önska, att Kammaren måtte bifalla Utskot- tets förslag.

Herr Adlercreutz: Enligt hvad jag vid talmansbordet erfarit, har mitt yrkande om bifall till första punkten i komiterades förslag icke ansetts lämpligen kunna förekomma till afgörande vid den nu föredragna punkten a) af Utskottets betänkande. Jag vet visserligen icke, vid hvilken annan punkt i detta betänkande mitt yrkande lämp- ligare skall kunna komma till afgörande. Men då jag icke har lust att försvåra och onödigt förlänga förhandlingarne, vill jag, med akt- gifvande på stämningen i Kammaren och med kännedom om det be-

Angående
förvaltningen
af kronans
domäner.
(Forts.)

slut, som Första Kammaren redan fattat, afstå från mitt yrkande i nämnda hänseende. Häraf föränledes jag att göra en förändring i mitt yrkande rörande anslagsfrågan och får jag i sådant afseende, i likhet med, såsom jag tror, en talare på stockholmsbänken, hemställa att Utskottets förslag måtte bifallas med den ändring, att summan höjes från 75,000 kr. till 85,000 kr. hvilket belopp jag anser högst nödvändigt.

Öfverläggningen rörande *afdelningen litt. A* af Utskottets förslag förklarades nu vara slutad. Af de yrkanden, som derunder förekommit, upptog Herr Talmannen dem, som afsågo berörda afdelning, samt gaf, enligt dessa yrkanden, propositioner dels på bifall till Utskottets hemställan i oförändradt skick och dels på bifall till samma hemställan med ändring af beloppet 75,000 kronor till 85,000 kronor; och enär den förra propositionen besvarades med öfvervägande ja, hade alltså Utskottets ifrågavarande hemställan oförändrad af Kammaren bifallits.

Sedan dernäst föredragning skett af *punkten 1 i afdelningen litt. B*, anförde

Herr Lyttkens: På de skäl jag förut anført yrkar jag, att Kammaren, med afslag å denna punkt, ville antaga det af mig framställda förslaget.

Herr Ola Andersson: Jag skall endast tillåta mig yrka bifall till Utskottets förslag med den förändring, som Herr Jonas Andersson föreslaget. För min del vill jag icke yrka rent afslag å Utskottets hemställan. Jag är nemligen icke förtjust i de gamla grunderna för utarrendering af kronans domäner, utan vill hellre försöka med några nya.

Vidare anfördes icke. Herr Talmannen gaf först proposition på bifall till Utskottets hemställan oförändrad samt derefter, enligt de gjorda yrkandena, såväl på bifall till nämnda hemställan med den förändring, Herr Jonas Andersson föreslagit, som ock på afslag å samma hemställan och antagande i stället af Herr Lyttkens förslag i hvad det afsåg afdelningen litt. B; och förklarade Herr Talmannen sig anse röstöfvervigt förefinnas för bifall till Herr Jonas Anderssons yrkande. Votering begärdes samt företogs, sedan till kontraposition antagits bifall till Herr Lyttkens' förslag, enligt en nu uppsatt och af Kammaren godkänd voteringsproposition, lydande sålunda:

“Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i Utlåtandet N:o 82, Afdelningen litt. B, *första punkten*, med den förändrade lydelse Herr Jonas Andersson föreslagit, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Kammaren beslutat, att Riksdagen skall medgifva, att Kongl. Maj:t, tills vidare och till dess Riksdagen uppå förnyad framställning i ämnet vidare beslutit, må, på sätt lämpligast synes, ordna förvaltningen af kronans domäner, dock så att hittills gällande grunder och former för arrendeupplåtelse af samma domäner skola i tillämpliga delar tjena till efterrättelse.“

*Angående
förvaltningen
af kronans
domäner.
(Forts.)*

Omröstningen visade 69 ja mot 93 nej; i följd hvaraf Kammar-
ren fattat beslut i öfverensstämmelse med nejpropositionen.

Punkten 2.

Herr Lyttkens yttrade: Till följd af det beslut Kammar-
en nyss fattat i punkten B: 1:o) af Utskottets betänkande, får jag yrka afslag
jemväl å denna punkt.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, afslogs punkten.

Efter uppläsning derpå af *punkten 3*, anförde

Herr Carl Ericsson: Jag hemställer till Herr Talmannen,
huru vida icke, efter det punkten 1:o) blifvit afslagen, endast numrorna
å de särskilda punkterna behöfde uppläsas, då en hvar, som vill om
någon af dem yttra sig, ändock kan hafva tillfälle att begära ordet.

Kammaren biföll Herr Carl Ericsons framställning; hvadan den
återstående föredragningen af afdelningen litt. B. komme att försiggå
på det sätt han föreslagit.

Punkterna 3—5.

Blefvo hvar för sig, på yrkande af Herr Lyttkens, afslagna.

Rörande *punkten 6* yttrade

Herr Jöns Pehrsson: Såsom voteringen angående första punk-
ten af grunderna nu utfallit, ser jag mig tvungen att afstå från mitt i
afseende å denna punkt framställda särskilda ändringsförslag.

Vidare anfördes ej. Punkten afslogs.

punkterna. 7—30.

Blefvo, efter derom rörande hvarje särskild punkt af Herr Lytt-
kens framställt yrkande, hvar efter annan afslagna.

Afdelningen litt. C.

• De två första momenten afslogs på yrkande af Herr Lyttkens

Angående
förvaltningen
af kronans
domäner.
(Forts.)

Efter föredragning af 3:dje momentet anförde

Herr Lyttkens: Jag anhåller om afslag å den nu föredragna punkten och att det af mig framställda särskilda förslag måtte af Kammaren bifallas.

Friherre Nordenfalk: För min del får jag anhålla om bifall till Utskottets förslag i denna punkt. Jag anser nemligen, såsom jag redan förut angifvit, att Herr Lyttkens' förslag, att de genom försäljningen influtna medel skola användas antingen till minskande af statens skuld eller till jernvägars anläggande, är både för obestämd, och nu ej lämplig. Jag anhåller derföre om bifall till denna punkt, men skall ingå på den förändring att siffran 200 höjes till 500.

Friherre Leijonhufvud: Jag anhåller om rent afslag å den nu föredragna punkten; den kan gerna få vända om likasom alla de föregående.

Herr Sahlström: Jag yrkar bifall till Herr Lyttkens' förslag, då jag anser det lämpligast att använda ifrågavarande medel till afbetalning å rikets gäld, eller anläggande af nya jernvägar.

Herr Carl Ifvarsson: Jag har redan under diskussionens lopp yrkat en förändring uti Herr Lyttkens förslag uti nämnda hänseende, men då jag icke vunnit något egentligt understöd, vill jag icke hålla så strängt på mitt yrkande. Jag tror, att med denna frågas afgörande mycket väl kan anstå till en annan gång. Men med afseende å *användandet* af de medel, som komma att inflyta genom egendomarnes försäljning, anser jag det vara af mera vikt att Kammaren fattar ett beslut i öfverensstämmelse med Herr Lyttkens' förslag. Jag anser det nemligen olämpligt att använda dessa medel till inköp af annan egendom, emedan man då lika gerna kan behålla den, man har förut. Skulle det gälla inköp af skogar, hvilket står i öfverensstämmelse med Riksdagens en gång fattade beslut, anser jag medlen blifva ännu sämre använda. I detta hänseende torde Herr Lyttkens' förslag vara det lämpligaste af dem man har att välja på. Emellertid skall jag, såsom sagdt, i fråga om *hvilka* egendomar skola försäljas, icke hålla på mitt yrkande, utan biträda äfven i detta hänseende Herr Lyttkens' förslag.

Herr Anders Persson: Jag kan icke neka till, att det skulle förefalla mig högst egendomligt, om Kammaren nu bifölle Herr Lyttkens förslag, emedan Riksdagen derigenom, efter min uppfattning, behandlade denna viktiga fråga om domänförvaltningens ordnande på det sätt, att den nu icke skulle kunna besluta annat än att *sälja* en del af statens egendomar utan att på samma gång taga särskild hänsyn till, huru statens öfriga domäner skola utarrenderas och förvaltas. Det är på denna grund, som jag förenar mig med Friherre Leijonhufvud och yrkar rent afslag å frågan.

Häruti förenade sig Herr *Per Nilsson* i Kulhult.

Herr Danielsson: Då Utskottets hemställan i denna punkt äfven berör min under litt. E omnämnda motion, deruti jag föreslagit, att de kronans egendomar, som icke gifva mera än 500 kronor i arrende, skola försäljas, begagnar jag tillfället att nämna, att, ehuru jag helst skulle se, att min motion blefve bifallen, jag dock, i betraktande af den utgång, som Utskottets förslag i de föregående punkterna haft, anser, att det för denna gång kunde vara så godt att hvarken denna punkt eller min motion vinner Kammarens bifall. Om jag återkommer till en annan riksdag, skall jag väcka till lif denna fråga, som jag anser, lika väl som mången annan, vara förtjent af Riksdagens uppmärksamhet, och jag hoppas, att den då skall röna ett bättre öde. Men som saken nu står, vill jag icke hålla på min motion, lika litet som jag anser att ifrågavarande punkt bör bifallas. Jag skall emellertid hos Herr Talmannen anhålla, att Herr Lyttkens förslag ännu en gång blifver uppläst.

Herr Carl Ifvarsson: Jag har endast velat erinra om, att redan Riksdagen beslutat, att de egendomar, som icke lemna högre arrende än 200 kronor årligen, böra försäljas; och sålunda behöfva vi nu inte tvista om den saken. Men en annan sak och mycket viktigare, är *användandet* af de medel, som på detta sätt inflyta. För min del måste jag erkänna, att det skulle högeligen förvåna mig, om denna Kammare nu skulle bifalla Utskottets förslag, att dessa medel skola användas till inköp af skogsmark eller annan fast egendom. Man behöfver ej hafva någon erfarenhet om, huru det går till med statens skogsplanteringar, för att kunna förutse, att ett dylikt användande af medlen skulle sannolikt komma att åsamka staten icke obetydlig förlust. Jag anser därför, att det vore mera ändamålsenligt att, på sätt Herr Lyttkens föreslagit, använda dessa medel till anläggande af nya jernvägar eller till afbetalning å rikets skuld; man slipper då betala räntor på motsvarande lånebelopp och finge sålunda god afkastning på sina pengar, fastän i en annan form. Min tro är därför, att ju närmare man tänker på detta förslag, dess mera ändamålsenligt skall man finna det och jag vidhåller mitt yrkande om bifall till detsamma.

Herr Sven Nilsson i Efveröd: För den händelse att Kammaren hade godkänt de af Utskottet föreslagna grunderna för utarrendering af statens egendom så skulle jag icke heller haft något emot att bifalla det af Herr Lyttkens, beträffande den nu föredragna punkten, framställda förslag i afseende på försäljningen af statens egendomar. Men då jag icke på något sätt kan gilla de grunder, som i afseende på utarrenderingen af dessa egendomar nu tillämpas, och jag mycket betvivlar, att det under det kommande året kommer att med tillämpningen af de gamla grunderna ske så synnerligen mycket fördelaktigare för staten än förut, anser jag det skulle vara föga väl betänkt, om Kammaren nu skulle bifalla ett förslag, som enligt min tanke skulle komma att tillskynda staten ganska betydliga förluster. Jag förmodar, att Herrarne

*Angående
förvaltningen
af kronans
domäner.
(Forts.)*

Angående
förvaltningen
af kronans
domäner.
(Forts.)

i allmänhet hafva samma erfarenhet som jag, att nemligen de grunder, som enligt Kammarens förut fattade beslut, nu vid utarrendering af statens egendomar skola följas, icke äro sådana, att man kan hafva skälig förhoppning på att få den atkastning af dessa egendomar, som man har rätt att fordra, och min tanke är således den, att af de 60 eller 70 egendomar, som under nästa år skola utarrenderas, mången kommer att betinga mycket lägre arrende, och således en stor del lemna mindre än 200 kronor, hvilka, om förvaltningen vore bättre, kanske skulle inbringa vida mera och således icke komma att utbjudas till försäljning. Kan det då under sådana förhållanden vara skäl att nu besluta om försäljning af dessa egendomar. Visserligen har man sagt, att detta endast skulle vara ett förnyande af ett af Riksdagen redan fattadt beslut; och detta är äfven riktigt, om Utskottets förslag oförändradt antages, men det blir deremot icke fallet, om Herr Lyttkens förslag bifalles, som innehåller helt och hållet nya grunder för användandet af den inflytande köpeskillingen.

Jag anhåller derföre om rent afslag å denna punkt såsom en nödvändig konsekvens af Kammarens i de föregående punkterna fattade beslut.

Enligt Herr Danielssons begäran, upplästes en del af Herr Lyttkens förslag, som afsåg afdelningen litt C.; lydande densamma sålunda:

att Riksdagen för sin del ville medgifva, att de hemman och lägenheter, för hvilka årliga arrendeafgifterna nu icke öfverstiga 200 kronor, och hvilka icke lämpligen kunna med annan egendom under ett arrende förenas, må få, under iakttagande af de föreskrifter, som af Kongl. Maj:t kunna varda meddelade, på offentlig auktion till den högstbjudande försälas under de vilkor, som redan äro af Riksdagen i afseende å sådan försäljning bestämda, samt att köpesumman skall användas antingen till minskande af statens skuld eller till bestridande af utgifter för jernvägsanläggningar.

Derefter lemnades ordet till

Herr Lyttkens, som yttrade: Det var med anledning af talarens på skånebänken yttrande, att Riksdagen icke skulle "rusa åstad" och fatta beslut om att sälja kronans egendomar, som jag begärt ordet. Jag vill härvid fästa uppmärksamheten derpå, att ett beslut redan 1874 är fattadt om dylika egendoms försäljning, äfvensom att en del redan äro försälda med det resultat, att betalningen för desamma uppgått till tre gånger taxeringsvärdet. Detta resultat synes visa, att dessa egendomar, som äro så små och med jemförelsevis stora förvaltningskostnader, äro mycket lämpliga att försälja. Den af mig föreslagna ändring afser således icke en ändring i beslutet om försäljningen, utan endast i beslutet om *penningarnes användande*. Jag har varit mycket ifrig vän af att staten skall ega skogar, men jag tror, att det icke bidrager synnerligen mycket till statens förkofran i

materiellt hänseende, om staten blifver egare af alltför mycket skogsmark; ty äfven härvidlag är ett visst lagom berättigadt. Staten bör nemligen ega så mycket skogar som i afseende på klimatiska och andra förhållanden kan finnas lämpligt, men derföre icke uppträda såsom spekulant eller industririkare. Bättre då, att staten betalar sina skulder eller — hvilket är detsamma — använder penningarne till sina jernvägar, utan att göra ny gäld.

Jag fortfar således i mitt yrkande om bifall till den af mig föreslagna ändring.

Chefen för Kongl. Finansdepartementet, Herr Statsrådet Forssell: Ur principiell synpunkt är jag af samma åsigt, som uttalats af en ärad talare på stockholmsbänken, att det kan vara ungefärligen likgiltigt, om ifrågavarande, för försålda hemman inflytande medel användas till inköp af annan fastighet eller till betalande af statens skulder eller till anläggande af jernvägar. Hufvudsaken är, att de måtte användas såsom kapitalutlägg och icke till betäckande af löpande utgifter. Från min ståndpunkt har det syntes lämpligt att genom förslag om deras användande till inköp af skogsmarker på ett måttligt sätt tillfredsställa de anspråk, som vid föregående riksdagar oupphörligen framstälts på anslag för inköpande af dylik mark.

Det har syns mig, som om dessa anspråk skulle kunna vinna ett erkännande, som åtminstone icke komme budgeten till last, på det af Kongl. Maj:t föreslagna sättet. Men då nu fråga är om att antaga Herr Lyttkens' förslag äfven i denna punkt, tillåter jag mig fästa Kammarens uppmärksamhet derpå, att af denna Riksdag redan är beslutadt, att de medel, som inflyta för hemman, hvilka försäljas, då deras arrende understiger 200 kronor, skola på det af Kongl. Maj:t föreslagna sätt användas. Sådana medel skola efter föregående riksdagars beslut öfverlemnas till Riksgäldskontoret och Kongl. Maj:t har för några veckor sedan erhållit bemyndigande att tills vidare för dem inköpa skogsmarker; det skulle må hända förefalla något egenomligt, om *samma* Riksdag beslöte en helt annan användning af *samma slags* medel. Jag har för tillfället icke Stats-Utskottets af Riksdagen godkända förslag rörande 7:de hufvudtiteln till hands och kan således icke bestämdt säga, om icke till och med genom dess ordalag skulle uppstå en så bestämd kollision emellan Herr Lyttkens' förslag och det af Riksdagen redan fattade beslutet, att rent af något olagligt skulle kunna sägas vara begånget, i händelse af ett bifall till det först nämnda förslaget. Jag ber derföre Kammaren något betänka sig, innan de lemna sitt bifall till det af Herr Lyttkens framlagda förslaget.

Herr Ola Andersson: Jag skall icke nu tillåta mig att ingå i någon pröfning af det mer eller mindre rigtiga uti det nu föreslagna sättet att använda de medel, som genom försäljning af mindre kronoegendomar kunna tillfalla statsverket. Men jag vill fästa uppmärksamheten på, att ett sådant beslut, som Herr Lyttkens föreslagit, innebär ett upphäfvande icke allenast af 1874 års Riksdags beslut

Angående
förvaltningen
af kronans
domäner
(Forts.)

utan äfven i viss mån af ett förut under denna riksdag fattadt beslut och att man således bör betänka sig något, innan man biträder det af Herr Lyttkens gjorda yrkandet.

Jag begärde ordet jemväl för att få tillfälle att påpeka en annan omständighet i fråga om tillämpningen af sista stycket i mom. C. Det föreslås här, att alla sådana egendomar, för hvilka arrendeafgiften icke uppgår till 200 kronor, ovilkorligen skola på offentlig auktion försäljas. I min hemort finnes åtskillig kronojord, på hvilken under en följd af år med myndigheternas goda minne bosatt sig en stor mängd folk. Jorden är styckad i smärre områden och människorna hafva genom oförståndiga köp, såsom de kalla dem, förvärfvat desamma samt derstädes uppfört sina bostäder. Om nu dessa lägenheter ovilkorligen skola försäljas *på offentlig auktion*, så blifver följden den, att hundratals människor drifvas från hus och hem och att kommunerna få vidkännas stora uppoffringar för att skaffa dem husrum. Om det blifvit fråga om att antaga detta moment, så skulle jag hafva gjort ett särskildt yrkande, i syfte att Kongl. Maj:t skulle få rättighet att i vissa fall göra undantag från regeln. Men som saken nu står, har jag naturligtvis intet annat yrkande att framställa än om rent afslag å punkten. Jag ber blott att än en gång få erinra, att, om och när man ytterligare bestämmer, att dessa smärre jordområden, dessa kronojordar och s. k. kronobeten, skola försäljas på offentlig auktion, så kommer man att gå hårdt till väga mot en del af rikets innevånare. De äro belägna — dessa kronobeten som jag antydtt — inom Bara Härad och inom Stanstorp, Nefvits hög, Torreberga och Grefvebyar. På dessa äro, såsom jag nyss nämnde, flere hundra personer bosatta. Och i händelse nu alla dessa jordbitar skola försäljas hvar för sig eller tillsamman å offentlig auktion, så blifva människorna, som för närvarande bebygga dem, plötsligen husvilla. Detta skulle kunna undvikas, om Kongl. Maj:t hade fria händer att anordna saken på annat sätt. Man kan ju t. ex. tänka sig den utvägen att anställa en värdering å jorden och att sedermera låta hvar och en, som bebyggt densamma, få inlösa sin torfva.

Jag har velat nämna detta till den kraft och verkan det för framtiden kan hafva.

Herr Carl Ifvarsson: Jag kan icke påminna mig, att man haft denna fråga på tal förut under denna riksdag, utan jag förmodar, att det är allenast det af 1874 års Riksdag fattade beslutet, som nu skulle vara i fara att upphävas. Man har visserligen sagt, att ett beslut i ämnet blifvit äfven vid denna riksdag fattadt, men man har icke närmare angifvit detsamma. Och jag tveflar på, att det finnes till. Ingen enda af Stats-Utskottets ledamöter har påmint om detsamma, utan tvärtom var man inom Utskottet alldeles ense om att man nu kunde obehindradt besluta i frågan. Icke heller har man förut under denna långa öfverläggning i Kammaren omnämnt detta senare beslut. Och hvad jag bestämdt minnes, det är, att Herr Finansministern tillföre uttalat den åsigten, att staten icke borde lägga sig till med nya skogsegendomar, emedan den hade tillräckligt deraf förut. Att

han nu ändrat åsigt är mycket ledsamt, emedan såsom jag tror, hans förra åsigt har mycket mera skäl för sig. Emellertid — om frågan nu skulle förfalla, så tror jag dock, att den nästa år skall återkomma med förnyad kraft. Och jag skulle mycket misstaga mig, om icke Finansministern under tiden än en gång ändrar åsigt och återgår till sitt förra förslag, ty jag antager, att detta varit hans mening från början. Under detta år lära väl för öfrigt icke många kronans egendommar kunna hinna försälas, så att saken betyder i det hela icke synnerligen mycket, blott frågan icke för framtiden lemnas ur sigte; och jag skall för den skull icke heller nu hålla så hårdt på min mening.

*Angående
förvaltningen
af kronans
domäner.
(Forts.)*

Herr Liss Olof Larsson: Jag har endast begärt ordet för att gifva till känna, att jag i denna punkt förenar mig i det af Herr Lyttkens framställda yrkandet. Visserligen skulle jag vilja höja siffran från 200 till 500, men då ingen annan yrkat derpå, skall icke heller jag göra det. För öfrigt anser jag Herr Lyttkens' förslag hafva gifvet företräde framför Utskottets. Och hellre än att använda penningarne för försäld kronojord såsom hittills skett till inköp af "Svältor" och dylikt, heldre vill jag motsätta mig hvilken den obetydligaste försäljning som helst af kronans fastigheter. Men om man såsom Herr Lyttkens föreslår, använder medlen till afbetalning å statens skuld eller till nya jernvägsföretag, det vill jag gerna vara med om, ja — att försälja till och med betydligt större egendommar än sådana, hvarom det nu är fråga.

Herr Gumælius: Herr Talman! Om Riksdagen hade fria händer att besluta i detta fall, skulle jag vilja göra en sådan tillstyrkan, som den föregående talaren gjort, nemligen att bifalla Herr Lyttkens' förslag och derjemte höja siffran till 500 kronor; men förhållandet är, såsom Herr Finansministern redan påpekat, att Riksdagen kanske står i begrepp att för andra gången göra sig skyldig till att fatta dubbla beslut i samma fråga. Hafva vi en gång råkat ut för denna olägenhet, böra vi desto mera akta oss för att ytterligare låta något sådant komma oss till last. Riksdagen har nemligen, på Stats-Utskottets förslag rörande 7:de hufvudtiteln, beslutit (såsom orden i Utskotts-förslaget lyda) "medgifva att de medel, som influtit eller hädanefter inflyta för försäljning, jemlikt Kongl. brefvet den 29 Maj 1874, af åtskilliga mindre kronolägenheter, och enligt Riksdagens skrifvelse den 11 förutgångna Maj skola af Statskontoret levereras till Riksgäldskontoret att der särskildt bokföras, intilldess Riksdagen fattat beslut om deras användande till inköp af skogbärande eller till skogsodling tjenlig mark, må, i den mån tillfällen sig yppa till inköp af dylik mark, hvilka af Kongl. Maj:t prövas vara fördelaktiga och hvartill medel icke kunna beredas från det till skogsväsendet anvisade reservationsanslag, få för sådant ändamål af Kongl. Maj:t disponeras och följaktligen på Kongl. Maj:ts requisition från Riksgäldskontoret utbetalas."

Dessa medel äro således af denna Riksdag ställda till Kongl. Maj:ts förfogande att af honom utanordnas för inköp af skogbärande

Angående
förvaltningen
af kronans
domäner.
(Forts.)

mark, då Kongl. Maj:t finner sådant vara fördelaktigt. Jag vill för min del tillåta mig uttala den förhoppning, att Kongl. Maj:t icke måtte komma att finna några sådana fördelaktiga tillfällen, innan nästa Riksdag hinner besluta om ett annat förfogande öfver sådana medel i enlighet med hvad Herr Lyttkens förslag innehåller. Men såsom frågan nu står, finner jag icke, att något annat återstår, än att yrka afslag på den föreliggande punkten.

Herrar *Hæggström*, *Magnus Jonsson* och *Sven Andersson* instämde med Herr Gumælius.

Herr Statsrådet Forssell: Jag begärde ordet egentligen endast för att uppläsa just samma beslut, som det af den ärade talaren från Örebro nyss anförda och hvilket bekräftar min uttalade åsigt, att ett beslut i öfverensstämmelse med det nu framställda förslaget icke vore fullt grundlagsenligt; men jag vill begagna tillfället för att tillika nämna några ord med anledning af talarens på Hallandsbänken yttrande.

Jag har alldeles icke ändrat de åsikter, som jag vid förliden riksdag uttalade angående inköp af skogsmarker. Dessa åsikter inneburo, såsom af protokollet kan inhemtas, icke en afgjord förkastelse af allt slags inköp af sådan mark, utan att dylika köp kunde företagas, om åt dem gifves en förnuftig begränsning, om de inskränktes till syftet att arrondera befintliga kronoparker, och om de hufvudsakligen afsåge de trakter af riket, hvilka saknade allmänna skogar och hvarest befolkningen icke egde full insigt om skogens nytta och värde eller saknade kännedom om rätta sättet att vårda densamma.

För sådant ändamål var det, som jag ansåg staten kunna och böra nedlägga kapital i skogsmark; men jag bestred befogenheten af de anspråk, som afsågo, att å budgeten skulle årligen uppföras ett anslag af 300,000 till 500,000 kronor till inköp af skogsmark för att derigenom rädda landet från befarad skogsbrist.

Herr Berg: Då det beslut, som Kammaren under Litt. B fattat, icke kan anses såsom ett absolut ogillande af de uti denna del af betänkandet uttalade grunder, utan endast såsom ett uttryck af den åsikten, att ett anstånd bör ske, innan ett definitivt beslut fattas i fråga om sättet, på hvilket statens jordegendom skall förvaltas, samt att under det år, som nu kommer att tilländalöpa, innan detta steg kan tagas, i afseende å denna förvaltning, skall fortfara på sätt hitills egt rum, så kan jag icke inse, hvarföre man just i nu ifrågasvarande *speciella* del skall göra ett undantag och fatta ett definitivt beslut. Jag tror derföre rättast vara att, äfven i denna del måtte få förblifva vid nu gällande bestämmelse, helst det väl icke kan vara större fara förenad med att uppskjuta denna detaljfråga än vid att uppskjuta hela den stora frågan.

På grund af hvad jag sålunda haft äran anföras yrkar jag afslag å nu föredragna punkten.

Herr Carl Ifvarsson: Jag kan naturligtvis icke komma ihåg alla

de beslut, som här i Kammaren blifvit fattade under denna riksdag och det vill synas som om Utskottets öfrige ledamöter icke heller haft dem så noga i minnet. Emellertid då jag nu hört ett dylikt beslut uppläsas, och då det svårigen låter sig göra att vid en och samma riksdag fatta ett beslut, som möjligen står i strid med ett föregående, så återstår väl ingenting annat att göra än att låta frågan för denna riksdag förfalla, helst detta, på sätt jag nämnde, då jag sist hade ordet, icke är af synnerligt stor betydelse för tillfället.

Då jag således förenar mig med dem, som yrka rent afslag å punkten, sker det under uttalande af den förhoppning, att frågan nästa riksdag skall återkomma och då hafva bättre framgång.

Herr Lyttkens: Oaktadt jag för min del ej kan finna att det af Riksdagen vid 7:de hufvudtitelns behandling fattade beslut är i allo af den beskaffenhet att det kan lägga hinder i vägen för att nu fatta beslut i den rigtning, som reservanterna föreslagit och jag yrkat emedan då afsågs smärre *lägenheter* och nu frågan är om smärre *hemman*, men som man kan säga, att uttrycken smärre lägenheter och smärre hemman ofta kunna vara liktydande och för det närvarande och innan nästa Riksdag blir i tillfälle att fatta beslut, ej kan komma i fråga att försälja mer än några få sådana smärre hemman och lägenheter, så vill jag afstå från mitt yrkande i förhoppning att framdeles beslut må i denna fråga fattas i enlighet med reservanternas framställda åsigt.

Friherre Nordenfalk: Äfven jag ber att, då jag ej vunnit understöd, få återtaga mitt yrkande i denna punkt och förena mig med dem, som yrkat rent afslag.

Herr Sven Nilsson i Efveröd: En talare på hallandsbänken har försökt vältra det misstag han begick på Stats-Utskottets inkomst-afdelning, då han påstod, att afdelningen i främsta rummet frånträdt bestämmelser, som Riksdagen redan beslutat. Det är visserligen beqvämt, att få kasta skulden för begångna misstag på andra, men sådant är icke grannlaga, då det är oberättigadt. Jag ber emellertid i detta fall att få hänvisa den ärade talaren så väl som Kammarens ledamöter i öfrigt till Utskottets förslag, som är oförändradt alldeles detsamma som afdelningen hemställt, och i full öfverensstämmelse med Kongl. Maj:ts proposition i ämnet, hvilket bestämdt föreskrifer iakttagande af de vilkor, som redan äro af Riksdagen i afseende å sådan försäljning bestämda.

Härmed var öfverläggningen slutad. Sedan propositioner gifvits så väl på bifall som afslag, blef det förevarande momentet af Kammaren afslaget.

Afdelningarne litt. D och E.

Biföllos.

§ 2.

Till bordläggning anmäldes Stats-Utskottets Memorial N:o 90, med förslag till voteringsproposition i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut i fråga om ny stat för Musikaliska akademien.

Detta ärende skulle sättas främst å föredragningslistan för nästa sammanträde.

§ 3.

Föredrogos och godkändes Banko-Utskottets förslag:

dels till Riksdagens underdåniga skrifvelse N:o 52, med reglemente för Riksbankens styrelse och förvaltning;

dels ock till Riksdagens skrifvelse N:o 53 till Fullmäktige i Riksbanken, med öfverlemnande af bankoreglementet.

§ 4.

Föredrogos och godkändes Riksdagens Kanslis förslag:

till Riksdagens underdåniga skrifvelse N:o 42, angående inskränkning i nu tillåtna tiden för jagt af elg; samt

till paragrafer i Riksdagsbeslutet, nemligen:

N:o 12, angående décharge för fullmäktige i Riksbanken;

N:o 13, angående anslag till statens jernvägsbyggnader; och

N:o 14, angående ändring i gällande bestämmelser om skyldighet att bygga och underhålla tiondelada.

Kammarens ledamöter åtskildes kl. $\frac{1}{4}$ 12 på natten.

In fidem

Gustaf Westdahl.